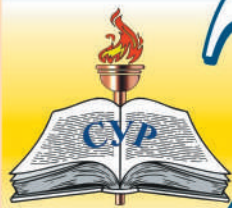

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXXI рік видання. № 343, січень, 2023

Марта Пітчук,
із серії «Мотанки»

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Ідея Соборності й Незалежності України у творчості Юрія Федьковича*
- ❖ *Трагічна історія вірша «Любіть Україну»*
- ❖ *XI Міжнародний симпозиум «Румунсько-українські відносини: історія та сучасність»*
- ❖ *З історії української літератури Румунії*
- ❖ *Петро Гулак-Артемівський. Українська балада «Рибалка»*
- ❖ *Українська лірика Румунії
Микола Корсюк: від складної тропіки до випрозороного вірша
Лірика науковця Теофілія Ребошапки*
- ❖ *Між традицією і новаторством.
Анна Трайста Рушть – повість «Дорога»*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LXXXII)*
- ❖ *Тринога людина (Оповідання)*
- ❖ *Дід Федур і його наука
(Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті
(Уривок з повісті)*
- ❖ *Християнські читання «Гірчичне зерня»
(Оповіді про основи християнського віровчення)*

Володимир АНТОФІЙЧУК

ІДЕЯ СОБОРНОСТІ Й НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ У ТВОРЧОСТІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

– До Дня Соборності України –

Навесні 1900 р. у Львові побачила світ брошура харківського адвоката Миколи Міхновського «Самостійна Україна», основу змісту якої склали промови автора на Шевченківських святах 19 і 26 лютого 1900 р. спочатку в Полтаві, а відтак – у Харкові. Історико-політичне значення видання полягає в тому, що воно на правових засадах відстоює ідею незалежності й соборності Української держави: «Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказькі»¹. Необхідність відновлення державної незалежності й соборності України Микола Міхновський юридично обґрунтовував історичною закономірністю й вимогами часу, а також повним політичним безправ'ям українського народу в умовах царської Росії. «Яким правом, – писав він, – російське царське правительство поводить нас на нашій власній території, наче з своїми рабами? Яким правом відносно нас, тубільців своєї країни, видано закон з 17 травня 1876 року, що засуджує нашу національність на смерть? На підставі якого права на всіх урядах нашої країни урядовцями призначено виключно росіян (москалів) або змоскалізованих ренеґатів? На ґрунті якого права з наших дітей готують по школах заклятих ворогів і ненависників нашому народові? Через що навіть у церкві панує мова наших гнобителів? Яким правом правительство російське здерті з нас гроші витрачає на користь російської нації, плакаючи і підтримуючи її науку, літературу, промисловість і т. д.? І нарешті найголовніше, чи має право царське правительство взагалі видавати для нас закони, універсали та адміністраційні засади?»².

Ідеї «Самостійної України» Миколи Міхновського постали на ґрунті поетичних узагальнень національних класиків, зокрема, як слушно зауважує київ-

ський професор Володимир Погребенник, на «Шевченковому образі власної вільної хати, творах Федьковича й особливо Франка («Не пора», «Розвивайся ти, високий дубе...», «Великі роковини»)»³. Чому саме про трьох українських поетів ідеться у цьому контексті? Здається, на це питання найточніше відповів Дмитро Павличко: «Ми його (Федьковича. – В. А.) називаємо солов'єм, а він не був солов'єм. Він був Пророком. Ми вчепилися до цього соловейка, а соловейко це взагалі ніхто. Та й щебече він доти, доки не вженився. Принизливо говорити так про

Пророка Шевченкового рівня. [...] За словами Франка, Федькович стоїть обіч Шевченка перший. Тому треба перестати говорити, що маємо трійцю – Шевченко, Франко, Леся Українка. Українка – велика поетеса, але якщо говорити про першу трійцю, то це Шевченко, Федькович, Франко»⁴.

Отже, за Шевченковим посланням «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні...» (1845), «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля». Конкретним політичним пророцтвом звучало Франкове у вірші «Розвивайся ти, високий дубе...» (1883): «Встане слава мати Україна, / Щаслива і вільна, / Від Кубані аж до Сяну-річки / Одна, нероздільна». Але якщо тема державництва й соборності України у творчості Тараса Шевченка та Івана Франка не раз обговорювалася вченими-гуманітаріями, то в поезії Юрія Федьковича вона ще не знайшла відповідного висвітлення. При цьому треба підкреслити, що діяльність і творча спадщина Буковинського Кобзаря характеризуються глибоким патріотизмом, чесним і самовідданим служінням рідному народові, сміливістю у боротьбі за соціальні й національні права поневоленого люду.

(Продовження на 4 с.)

¹ Міхновський М. Самостійна Україна. Лондон, 1967. С. 22.

² Там само. С. 14 – 15.

³ Погребенник В. Огляд української поезії кінця XIX – початку XX ст. *Історія української літератури*. Кінець XIX – початок XX

ст.: У 2 кн. Київ : Либідь, 2006. Кн. 2. С. 248.

⁴ Цит. за: Черняк Л. Золоті слова геніального Дмитра Павличка про нашого Юрія Федьковича. *Буковина*. 1914. 8 серп.

ІДЕЯ СОБОРНОСТІ Й НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ У ТВОРЧОСТІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

(Продовження з 3 с.)

Як наголошував чернівецький професор Микола Юрійчук, Юрій Федькович «був одним з найвизначніших поборників соборності українських земель, незалежності України. Бачити рідний народ вільним, щасливим, возз'єднаним було його заповітною мрією. В ім'я здійснення цієї мрії він жив і працював»⁵.

Віршем «До мого брата Олекси Чернявського, що збудував міст на Черемші у Розтоках» (1863) Юрій Федькович відгукнувся на спорудження переправи через річку Черемош, яка з'єднала буковинський і галицький береги. Крім того, цей буденний факт у змісті твору набув промовистого звучання, ставши символом соборності України та національної єдності: «Мости, брате Олексику, / Мости ти, мій друже, / Єднай нашу Буковину / З Червоною Русев. // Най Черемош запінений / І Чорний, і Білий / Із братію із руською / Нас більше не ділить». Тай узагалі, як слушно зауважив Микола Юрійчук, «розуміється твір, звичайно, ширше – як такий, що ставить питання про єднання всього українського народу, розмежованого в XIX ст., в часи поета, не тільки Черемошем, а й Збручем та Дністром»⁶.

Незадовго до свого відходу у вічність Юрій Федькович завершив трагедію «Хмельницький» (1886-1887). У ній заголовний герой заявляє: «...Бо я для України лиш живу»; «...Україна вольна, самостійна / На фундаменті прежних законів / І чоловіцтва божественних прав / – Се моя мета єст і мій завіт... [...] Се була ми ідея провідна, / Се була заповідь козацка моя, котра мене вела під Збаражем / Й котрої я держатися гадаю, / Аж доки з України мої я / Не здойму рабівства тяжкі вериги / І самостійной ю не уздрю!». Цими словами видатний письменник, доробкові якого в жанрах поезії, прози і драматургії належить одне з першорядних місць загальноукраїнському літературному процесі 60 – 80-х років XIX ст., а також освітянин, редактор першої на Буковині української газети ніби підсумував власну суспільно-політичну і громадсько-культурну діяльність. Адже весь свій талант і життєву енергію він сповна віддав рідному народові, поклав, за його ж словами, «на вітвар матери-Руси, на вітвар людськості». Істинність цього зінання, що його з цілковитою підставою можна

тлумачити як положення політичної програми, potwierджує той факт, що Юрій Федькович слідом за Тарасом Шевченком проголосив державницьку ідею соборності українських земель, національної єдності українців по всій їхній автохтонній території.

Головною темою літературної творчості Юрія Федьковича була Буковина, край, де він «орлом родився», «де соколом ріс». Але своє щире, горде й волелюбне слово він ніс усій Україні, від Чорної гори до Дніпра-Дунаю що, зокрема, підтверджує вірш «Нива» (1863) – своєрідний літературний маніфест митця: «А я піду – як палата, / Так і бідна хата, / Піду руськов Українов / Женчиків збирати. / Жніть, вжи-найтесь, женці мої, / Та й дякуйте Богу, / Що поміг нам жито жати / На своєму полі». У цьому контексті пророче звучать рядки Юрія Федьковича із тривірша «Що я люблю, в що вірую, на що надіюсь» (1887): «Я люблю мою Русь-Україну; Я вірую в її будучину; В тій-то надії я живу й умру».

Юрія Федьковича треба сприймати крізь призму життя і творчості Тараса Шевченка. В обох чимало схожого в темах, ідеях, поетиці, навіть у повсякденній поведінці, а найперше – в безприкладному й жертвовному служінні Україні та її народові. Якщо в першого волю українців уособлював безкрай український степ і дух козацтва, то в другого – буковинські гори й опришківство. А це, за певної умовності, ніби дві повноводні ріки, що зливаються воедино й утворюють один знаковий символ – символ української нескореності й свободолюбства. Бо ж не випадково Юрій Федькович у вірші «Співацька добраніч на скін Тараса Шевченка» (1861) заявляв: «Спи ж ти, руський соловію, / Я за тебе тужу, / А як тутки зазоріє, / Я тебе пробуджу».

Водночас Юрій Федькович став першим, хто ратував за істинне, а не позірне пошанування пам'яті геніального поета, посланого нам «небесним владикою», за те, щоби його заповіти українська людність зробила нормою свого життя, бо він закликав її «посвоєму вести своє діло», «добувати свого щастя, / І сили, і волі», тобто розв'язувати насущні національні проблеми політичного плану.

Відстоюючи національні права українського народу, Юрій Федькович непримиренно ставився до поневолювачів Буковини як частини України. Доб-

⁵ Юрійчук М. «Бо я для України лиш живу!» Слово про Юрія Федьковича. Чернівці: Рута, 2002. С. 36.

⁶ Там само. С. 18.

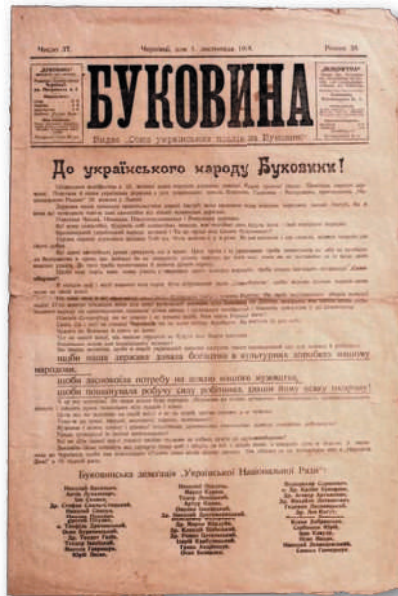
ре розуміючи суть політики австрійського цісаря, письменник-патріот усіяко осуджував і викривав зусилля чужинців, спрямовані на політичне й духовне поневолення українців, на забуття ними власної національної приналежності, щоби, за рядком поєми «Лук'ян Кобилиця», «таки вигиб увесь руський (тобто український. – В. А.) рід».

Але найбільше обурення в Юрія Федьковича викликала діяльність Російської імперії, яка своєю загарбницькою політикою несла найбільшу загрозу народам світу, насамперед українському. Тому з усією прямоотою у вірші «В день скону батька нашого Тараса Шевченка!» (1866) він писав: «О, Москво, мати ти всіх лих! / О, Москво, ти несита крові! / Крові пророків і святих, / І праведних святої крові / Вже переповнена чара!». З іще гострішою і зневажливішою характеристикою відгукнувся поет на політику нашого північного сусіда у вірші «Вже два[д]цять рік...»: «Москалисько, як вовчисько, / Лупає очима / І з кровавим своїм кнотом / Грозить за плечима».

У статті «Щоб не було запізно!» (1869), написаній у час активізації москвофільства, яке намагаються відродити у теперішньому «руському міре», попереджаючи про небезпеку, що йшла від російського царизму, Юрій Федькович підкреслював: «Битва під Полтавою (1709) звершилася, Русь завоювали московити, їх цар Петро привласнює ім'я переможеного народу, бере собі титул царя Руси й укладає програму своєї майбутньої політики: з Москви до Дніпра, з Дніпра до Вісли, з Вісли до Карпат, звідти до Дунаю, а від Дунаю до Босфору. Хіба стане хтось заперечувати, що це не розходилося з його програмою – програмою поневолення всіх слов'ян?!» Ці слова перестороги особливо актуальні сьогодні, адже завойовницькі наміри ніколи не сходили з порядку денного російської імперії – ні царської, ні більшовицької, ні путінської. Несамовиті у своїй люті, московити не лише зазіхають на загарбання України, а й основною своєю ціллю ставлять знищити український народ, вбити його Слово, але через свою недолугість не розуміють, що невмируще не можна умертвити.

На чітких патріотичних позиціях Юрій Федькович твердо стояв і в питаннях розвитку освіти. Він наголошував на вихованні дитини в дусі національних традицій, необхідності викладання шкільних предметів рідною мовою, у зв'язку з чим підготував навчальні програми й посібники, зокрема, «Буквар», оформлений народною мовою і фонетичним правописом. Цій же меті служили й художні твори Буковинського Соловія, адресовані дітям. Сам їх автор прагнув дати «найкращі у ручці дитинці книжечки» (вірш «Святий Николай»). З-поміж них особливий емоційний і виховний заряд несла духовна лірика, яку Денис Лукіянович назвав «чудовими побожними піснями», які «ніхто досі не написав і хтозна чи напише»⁷.

У контексті відзначених вище ідей слід розглядати й вихід газети «Буковина», редакційний колектив якої було доручено очолити Юрієві Федьковичу. У першому числі часопису, датованому 1 січня 1885 року, публікувалося звернення до співвітчизників, у якому підкреслювалося, що преса повинна

Маніфест буковинської делегації Української Національної Ради на першій сторінці газети «Буковина»

бути дзеркалом життя народу, виразником його дум і прагнень. Особливі надії покладалися на конституційний шлях розвитку, на який Австрія стала в 1867 р. На перше місце газета ставила висвітлення життя буковинців у всіх його суспільних і культурних виявах, а також, що слід особливо відзначити, підкреслювала важливість «подавати вістки про духове життя галицьких, угорських і на Україні живучих братів наших, належачих до одної і тої ж самої великої родини – вірних синів одної рідної неньки нашої Матери-Руси»⁸.

Усього себе, весь свій талант Юрій Федькович віддав українському національно-культурному відродженню на Буковині. Він виступив з чіткою політичною програмою, спрямованою на те, щоби український народ здобув незалежність і у вільній соборній державі посів гідне місце серед європейських країн.

⁷ Лукіянович Д. Деяко про поетичну творчість О. Федьковича. *Ілюстрована Україна*. 1913. Ч. 5. С. 5.

⁸ Родимці! *Буковина*. 1885. 1 січ. С. 1.

Трагічна історія вірша «Любіть Україну»

До 125-річчя Володимира Сосюри
(25 грудня 1897 [6 січня 1898] – 8 січня 1965)

Володимир Сосюра – один із найвідоміших українських майстрів поетичного слова. Почав писати у 1917 р., і вже перша збірка «Поезії» (1921) та поема «Червона зима» (1922) принесли йому славу й популярність. Всього за життя надрукував 40 збірок поезій, 17 поем і 2 романи.

Вірш «Любіть Україну» – один із найвідоміших і знакових у своєму житті – Володимир Сосюра написав у травні 1944 року у визволеному від фашистів Києві. «Повний щастя перемоги і радості повороту на Україну, я 1944 року написав вірш „Любіть Україну!“, який студенти просили по кілька разів читати їм на літвечорах», – зазначив Сосюра. Вірш увійшов до збірки «Щоб сади шуміли» (1947), за яку Володимира Сосюри нагородили орденом Леніна і Сталінською премією I ступеня. Але, незважаючи на високі нагороди, 1951 року, після появи вірша «Любіть Україну» в журналі «Звезда» російською мовою у перекладі Прокоф'єва, почалося цькування Сосюри. Спочатку в газеті «Правда» вийшла стаття «Против идеологических извращений в литературе», в якій Лазар Каганович звинуватив Сосюру в «буржуазному націоналізмі», стверджуючи: «Під такою творчістю підпишуться Петлюра, Бандера...». Далі за партійною вказівкою цю статтю передрукували в республіканських газетах, потім в обласних і місцевих. За кілька днів після першої хвилі появилась друга розгромна стаття «За ідейну чистоту літератури проти націоналістичних рецидивів», яку написав Андрій Малишко, зазначивши, що Сосюра «виступав з рядом занепадницьких, безідейних віршів, а то й прямо ворожих, як вірш „Любіть Україну“». А IV Пленум Правління Спілки письменників України засідав чотири дні, обговорюючи вірш «Любіть Україну». Врешті було прийнято рішення вилучити вірш зі всіх бібліотек і книгарень. А народ на таку заборону відреагував по-своєму, створивши гірку пародію: «Любіть Україну, як хоче любіть, / Як вітер, як трави, як води, / Та тільки мовчіть і про це не кажіть, / Бо вб'ють вас при першій нагоді».

Лише 1958 року було знято заборону на публікацію вірша «Любіть Україну!», але появлятися він міг тільки у «вчесаній» цензурою формі.

ЛЮБІТЬ УКРАЇНУ*

Любіть Україну, як сонце любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.

Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

Без неї – ніщо ми, як порох і дим,
розвіяний в полі вітрами...
Любіть Україну всім серцем своїм
і всіми своїми ділами.

Для нас вона в світі єдина, одна,
як очі її ніжно-карі...
Вона у зірках, і у вербах вона,
і в кожному серця ударі,
у квітці, в пташині, в кривеньких тинах,
у пісні у кожній, у думі,
в дитячій усмішці, в дівочих очах
і в стягів багряному шумі...

Як та купина, що горить – не згора,
живе у стежках, у дібровах,
у зойках гудків, і у хвилях Дніпра,
у хмарах отих пурпурових,

в огні канонад, що на захід женуть
чужинців в зелених мундирах,
в багнетах, що в темі пробивають нам путь
до весен і світлих, і щирих.

Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
і сльози, і все до загину...
Не можна любити народів других,
коли ти не любиш Вкраїну!..

Дівчино! Як небо її голубе,
люби її кожную хвилину...
Коханий любіть не захоче тебе,
коли ти не любиш Вкраїну.

Любіть у труді, у коханні, в бою,
в цей час коли гудуть батареї
Всім серцем любіть Україну свою,
і вічні ми будемо з нею!

Редакція «НГ»

* Подано за першою публікацією 1944 року.

Юн ДУБОВІЧ, Оксана ГРИДЖУК, Любов ШЕПТИЦЬКА, Тетяна ФОМІЧЕВА

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів

«Румунсько-українські відносини: історія та сучасність»

9-10 грудня 2022 року в м. Сату Маре відбувся XI Міжнародний симпозіум «Румунсько-українські відносини: історія та сучасність».

Організатором симпозіуму були Союз українців Румунії на чолі з його головою, депутатом Парламенту Румунії паном Миколою-Мирославом Петрецьким і Сатумарська філія Союзу українців Румунії на чолі з пані Любою Горват.

Міжнародний симпозіум був проведений на високому організаційному і фаховому рівнях. Про це свідчить значна кількість запрошених учасників, зокрема понад 70 відомих вчених з України, Румунії, Словаччини й Угорщини та вищих посадових осіб повіту Сату Маре, міста Сату Маре, Закарпатської та Івано-Франківської областей, голів повітових філій Союзу українців Румунії, представників засобів масової інформації та ін.

У рамках цього Міжнародного симпозіуму було підписано Угоди про співпрацю Союзу українців Румунії із Закарпатською обласною радою, Виноградівською міською радою Закарпатської області, Академією культури та мистецтва Закарпатської області, Закарпатським музеєм народної архітектури та побуту.

Учасники симпозіуму неодноразово наголошували на важливості міждержавних румунсько-українських взаємин у нинішніх умовах війни росії проти України, значущості гуманітарної допомоги Союзу українців Румунії.

На пленарних і секційних засіданнях були розглянуті актуальні демографічні, історичні, економічні, екологічні та інші питання. Спектр обговорюваних проблем засвідчує робота таких секцій, як: «Археологія. Історія. Джерелознавство», «Російсько-українська війна: причини, хід, наслідки», «Культура і наука», «Мова. Література. Освіта».

Обмін результатами теоретико-методичних і науково-практичних досліджень між науковцями сприяє не лише зростанню їхнього творчого потенціалу, а й розвитку співпраці між науковими установами та навчальними закладами різних країн.

Оскільки важливий акцент румунсько-українських відносин спрямований на сучасний стан та перспективи розвитку України й Румунії, пропонуємо опублікувати результати міжнародного симпозіуму в збірнику наукових праць «**Румунсько-українські відносини: історія, сучасність та перспективи**».

Анастасія ВЕГЕШ, Микола ВЕГЕШ

Форум, який перевершив усі сподівання: науковці УжНУ взяли участь у міжнародному науковому симпозиумі в Румунії

Упродовж 9-10 грудня 2022 року в Сату Маре проходив XI Міжнародний науковий симпозиум «Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність», у якому також взяла участь делегація вчених Ужгородського національного університету. Враховуючи той факт, що перші освітньо-наукові контакти між найстарішим вищим навчальним закладом у Закарпатті та науковими установами Румунії припадають на 1992-1993 рр., то маємо всі підстави стверджувати про 30-річний ювілей співпраці. Особливо тісними стали ці стосунки після підписання Договору про наукове співробітництво між Ужгородським університетом та Повітовим музеєм Сату Маре 15 червня 1995 р. Крім численних монографій та наукових збірників, які побачили світ упродовж цих 30 років, безперечно знаковою подією став випуск матеріалів Міжнародного симпозиуму «Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність», перший з яких вийшов у 1999 році. Велика заслуга в цьому колишнього директора музею д-ра Віорела Чуботи.

Приємно констатувати, що після призначення головним менеджером Повітового музею Сату Маре Лівіу Марта наукові стосунки з Ужгородським університетом зміцніли й наповнюються новим якісним змістом. Значною мірою цьому сприяла активна позиція керівництва Союзу українців Румунії та особисто його голови депутата Парламенту Румунії Миколи-Мирослава Петрецького. Особливо теплих слів заслугове багаторічна праця д-ра Ірини Люби Горват, завдяки зусиллям й особистому авторитету якої суттєво розширилася наукова географія контактів між науковцями Румунії та багатьох країн Центрально-Східної Європи. Редагований нею міжнародний науковий збірник «Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність» перетворився в періодичне видання, випуски якого стали постійними, надзвичайно змістовними і престижними серед науковців європейських держав (йдеться про матеріали Міжнародних симпозиумів 2015, 2016, 2018, 2019 і 2021 років). За великий внесок у розвиток румунсько-українських наукових відносин Ірина Люба Горват була цілком заслужено удо-

стоєна звання Почесного доктора Ужгородського національного університету.

Після успішного завершення роботи XI Міжнародного симпозиуму «Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність» маємо всі підстави стверджувати, що цей науковий форум перевершив усі очікування. У ньому взяли участь 69 науковців вищих навчальних закладів і наукових установ багатьох країн, імена яких добре відомі в Європі та світі загалом. Із ґрунтовними доповідями виступили відомі вчені – доктори наук, професори Корнел Град, Олімпія Нягу, Світлана Пахомова, Володимир Антофійчук, Ярослав Джоґаник, Василь Коцан, Сергій Гакман, Оксана Тиховська, Федір Шандор, Іон Дубовіч, Іван Вовканич та багато інших. Про рівень цього форуму яскраво свідчить представництво на ньому високоповажних очільників державних органів країни-організаторки – депутата парламенту Румунії Миколи-Мирослава Петрецького, префекта повіту Сату Маре Раду Тіберіу Рока, голови Повітової ради Сату Маре Чобо Патакі. Щирі слова подяки керівникам державної влади повіту Сату Маре і Повітового музею за проведення чудового і блискуче підготованого наукового форуму висловили не лише науковці, але й громадсько-політичні та культурні діячі Володимир Чубірко, Дмитро Мірошніков, Наталія Шетеля, Василь Бучута, Даніела Балу, Анішоара Бойтор, Феліціан Поп, Мирослава Ливч, Лариса Каргаполова, Уляна Гурчумелія, Жанна Микитюк, Антон Чийпеш, Роман Крутий...

Дякуємо за змогу зустрітися зі старими друзями як з України, так і з закордону. У ході роботи секцій зав'язалися нові контакти. Кожна така зустріч – це цікава інформація, нові знання, позитивні емоції; це своєрідне (для українців) занурення в казку комфорту та науки.

Ми, члени наукової делегації Ужгородського національного університету, висловлюємо найщиріші слова подяки організаторам Симпозиуму не тільки за високий рівень проведення форуму,

**У Сатумарській філії
Союзу українців Румунії**

але й за можливість ознайомитися з роботою Сатурмарської філії Союзу українців Румунії. Ми були вражені видавничою діяльністю СУР, який впродовж кількох останніх років опублікував сотні книг як класиків, так і творів сучасних українських письменників Румунії. Висловлюємо також подяку особисто Ірині Мойсей, Людмилі Дорош та Михайлові Гафії Трайсті за внесок у безперерйне видання брендівих україномовних часописів «Наш голос», «Вільне слово», «Український вісник», «Дзвоник», які користуються великою популярністю далеко за межами Румунії.

Низький уклін румунському народу за моральну та матеріальну підтримку українців під час національно-визвольної війни проти російського агресора.

У вересні 2023 року громадськість України й Румунії відзначатиме ювілей Генерального секретаря Союзу українців Румунії, доктора наук, автора понад 200 наукових праць, серед яких монографії, науково-популярні та мистецтвознавчі книги, Ірини Люби Горват. Звертаємося до Закарпатської обласної військової адміністрації з пропозицією про відзначення особливих заслуг перед українським народом Ірини Люби Горват державною нагородою.

Василь КОЦАН, директор Закарпатського музею народної архітектури та побуту (м. Ужгород, Україна)

XI Міжнародний Симпозіум «Румунсько-українські відносини: історія та сучасність»

09-10 грудня 2022 р. в м. Сату Маре (Румунія) відбувся XI Міжнародний Симпозіум «Румунсько-українські відносини: історія та сучасність». Серед партнерів, які виступили організаторами Симпозіуму був й Закарпатський музей народної архітектури та побуту.

Як і всі попередні, цьогорічний Симпозіум був проведений на високому організаційному та науковому рівні. Захід вирізнявся масштабністю, оскільки в ньому взяли участь 69 фахівців, які представляли вищі навчальні та музейні заклади, архівні установи, громадські організації, благодійні фонди, загальноосвітні школи Румунії та України.

Слід відзначити високий науково-професійний рівень доповідачів. Всі доповіді містили конкретні результати наукових досліджень. Вони викликали зацікавленість та позитивну оцінку аудиторії. Конференція проходила у формі пленарного та чотирьох секційних засідань. У складі української делегації були і представники Закарпатського музею народної архітектури та побуту – Василь Коцан, директор музею; Мар'яна Мегела, заступник директора по науково-освітній роботі; Тетяна Сологуб-Коцан, завідувачка відділу науково-освітньої роботи. Василь Коцан розповідав про українсько-румунські паралелі в народному вбранні Мараморощини, Мар'яна Мегела – про фондову збірку ікон ужгородського скансену, а Тетяна Сологуб-Коцан – про публікації як результат міжнародної співпраці ужгородського скансену та Повітового музею Сату Маре.

Цьогорічний Симпозіум для нашого музею є дуже важливим, оскільки під час його проведення відбулось підписання Угоди про співдружність та транскордонне співробітництво між Союзом укра-

їнців Румунії та Закарпатським музеєм народної архітектури та побуту на п'ять років. Плідна співпраця між Союзом та Музеєм триває вже багато років, а підписана угода дасть можливість значно розширити її діапазон. У перспективі поглиблення співпраці з музеями та культурними центрами повітів Сату Маре та Марамуреш, участь у фестивалях, презентаціях, конференціях, симпозіумах. Важливими напрямками співпраці стануть наукові дослідження традиційної народної культури прикордонних регіонів, виставкова, видавнича діяльність. Спільні майбутні міжнародні проекти будуть спрямовані й на зміцнення матеріально-технічної бази музею, доповнення музейної експозиції, оновлення фондового та експозиційного обладнання.

Висловлюємо щиру подяку голові Союзу українців Румунії Миколі-Мирославу Петрецькому та генеральному секретареві Союзу українців Румунії Ірині-Любі Горват за постійну підтримку України та українців, особливо у цей важкий для нас час. Румунсько-українські зв'язки постійно розвиваються, набирають все нових і нових обрисів. Це і Дні добросусідства, і міжнародні грантові проекти, і наукові дослідження, і видавнича діяльність та редагування великої кількості публікацій, і культурно-мистецькі та науково-освітні акції. Завдяки їм про традиційну народну культуру українців знають в багатьох країнах Європи.

Участь у цьогорічному Симпозіумі була надзвичайно приємною та корисною. Наш музей сподівається на подальше плідне співробітництво і взаємодію. З нетерпінням чекатимемо наступних зустрічей.

Михайло ГАФІЯ ТРАЙСТА

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ РУМУНІЇ

ПРОЛОГ

Можливо, назва цього дослідження – *Історія української літератури в Румунії* – здається вам дещо сміливою, адже про існування української літератури в Румунії говорилось дуже мало і писалось ще менше, але це не означає, що її немає, хоча її існування багатьох дивує, як багатьох дивувало за часів Радянського Союзу існування української літератури чи мови взагалі. Україна для багатьох, особливо росіян, є поняттям географічним, а не етнічним чи мовним. Виходячи зі спільного шляху, дві етнічні групи, українська та російська, почали диференціювати себе особливо на політичному тлі розпаду старої феодальної держави Київської Русі.

Починаючи з XII століття, політичний курс тих, кого ми згодом назвемо українцями та росіянами, починає дедалі більше віддалятися, уможливаючи появу, а згодом і закріплення соціокультурних відмінностей, появу специфічних рис самоідентичності. Паралельне існування закінчилося рішеннями Переяславської ради 1654 року, коли південні, православні території «окраїн» були включені до Російської імперії за угодою між запорозькими козаками та царем Олексієм Михайловичем. Той факт, що оригінальний акт договору було втрачено, зробив його положення суперечливими, таким чином допомагаючи підтримувати ворожнечу між двома націями¹.

XIX століття принесло з собою на офіційному рівні царської ідеології російсько-малоруське (українське) розмежування, таким чином визнаючи існування особливих етнічних особливостей Малоросії, але не визнаючи права українців на самовизначення. На локальному рівні в цих регіонах спостерігається значне загострення національної проблематики, що уможливило появу особливої культурно-мовної ідеології, яка зрештою навіть обґрунтувала український варіант ідентичності. Тому

українські теоретики оголосили війну образу малоросів як вихідців із самодержавства, його теорії спільноруського походження українців і білорусів разом з росіянами. Війна велася і на культурному рівні проти російської мови, яка тоді була офіційною, а отже мовою процесу навчання. За короткий час почала помітніше виступати специфічна українська література, дискусія почала набувати іншого напрямку.

Очевидно, були й середні позиції. У статті, надрукованій в журналі «Северная пчела», № 219 за 1831 р., присвяченій оповіданням Гоголя, помічаємо сильний відгук критика Г. В. Белінського, який закликав «малоросів» писати російською мовою, не становлячи небезпеки для їх самобутності: «Дух малоросів охоплює вас такою великою силою, яку може мати тільки самобутність... У малоросів відтепер є своє обличчя»²» (проте багато хто з українофілів не погоджувався з цим, вважаючи, що все звучало б ще краще, якби Гоголь писав українською)³.

Українське колоніальне минуле залишило значний відбиток на самоуявленні українця, і цей образ висвітлюється (особливо) в сучасній літературі. Отже, негативні гетерообрази колонізаторів мали великий вплив на формування самообразу українця. Звідси походить негативне українське самоуявлення про власну меншовартість (відоме як комплекс національної меншовартості чи малоросійський комплекс) та аморальність (як-от образ хитрого хахла). Але, природно, ці негативні самообрази накладаються на позитивні (які нічим не зобов'язані колоніальному минулому, створені лише українцями, зокрема письменниками), як-от ідея месіанства української нації та віра у світле майбутнє українського народу. Крім того, українська література поширює самоуявлення про Україну як про територію, що знаходиться на межі між Сходом

¹ Antoaneta Olteanu, *În căutarea ucraienilor*, prefață la volumul *Ucraienii și rușii – Aspecte imagologice* de Mihai Traista, Editura RCR, București, 2021, pp. 9-15.

² I.S. Aleksandrovski, *Ukrainski vopros na stranițah periodiceskih izdaniï vtoroi cetverti XIX veka*, în vol. E.Iu. Borisenok, *Russkie ob Ukraine i ukraințah*, Aleteia, Sankt-Petersburg, 2012, p. 154.

³ *Ibidem*.

і Заходом. Усі ці національні уявлення є у творчості сучасних авторів.

Актуальніше ніж будь-коли матеріалізується потреба самоідентифікації українців і крізь призму подій останніх років у серії романів, оповідань та есеїв, які стосуються переважно проблеми відновлення колективної пам'яті, підходів до переосмислення постколоніального та посттоталітарного домінування та ідеологічного переселення української ідентичності. Таким чином, у період політичних та військових потрясінь, які переживає Україна, українська нація проходить необхідний процес самоідентифікації, визначення української нації по відношенню до інших націй, позиціонування української держави на карті світу. У цьому контексті чимало письменників публічно чи через прозу висловлюють свою позицію щодо прискорених перетворень у державі.

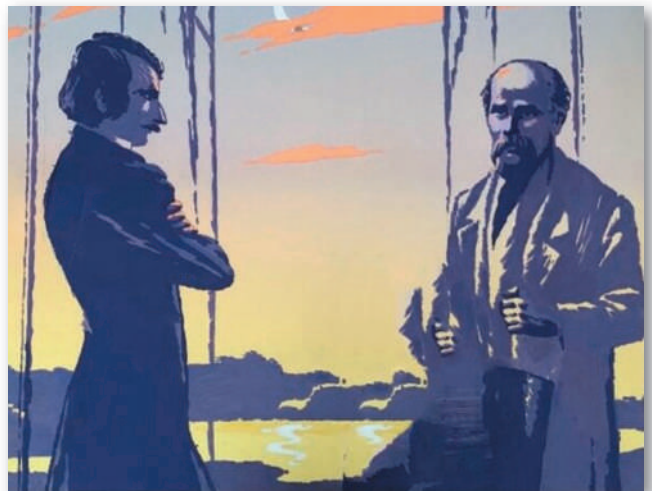
У 1820-1830 роках у Москві та Петербурзі з'являється інтерес до української літератури, виходять навіть твори українською мовою, оцінюючи, що це збагачує російську культуру загалом. Так само і польські науковці виявляють потяг до України, можна навіть говорити про українську школу в польському літературному романтизмі. Звичайно, польські письменники, у свою чергу, розглядали Україну як частину культурно-історичної спадщини Польщі. Проте українська література залишалася під печаткою провінційності, яка не давала надії на заміну українською культурою російської культури, панівної в Україні.

Мова й література, українська культура загалом були єдиною сферою, де українці, позбавлені власної держави, могли виявляти свою національну індивідуальність. У цьому контексті поет Тарас Шевченко вражаюче зумів проілюструвати у своїх творах національний дух українців. У 1840 р. вийшла його знаменита збірка віршів під назвою «Кобзар», присвячена переважно минулому України. Українські літературознавці, і не тільки, оцінюють, що своєю творчістю поет подолав замкнутість, обмеженість і односторонність, які до того часу були властиві українській літературі.

Але творчість Шевченка суперечила переконанням багатьох російських учених, особливо відомого критика В. Белінського, який вважав, що мова українських селян не здатна виражати вишукані думки й почуття. Донині «Кобзар» залишився провідною книгою українського народу, а Тарас Шевченко – національним символом. «Кобзар» фактично став де-

кларациєю літературної та інтелектуальної незалежності українців. Творчість Шевченка визначила на кілька десятиліть безперервний розвиток української літератури (не лише поезії, а й прози та драматургії). Поезія Тараса Шевченка була важливою віхою в розвитку української мови, він завершив процес її становлення, який розпочали його попередники (Котляревський, Квітка-Основ'яненко, поети-романтики та інші). Ім'я Тараса Шевченка стало символом української культури у світі, його можна поставити поруч із такими іменами, як Вільям Шекспір, Гете чи Олександр Пушкін.

Письменник українського походження М. В. Гоголь обрав зовсім інший літературний шлях, аніж Шевченко, писав лише й лише російською мовою, вважаючи, що тільки російська література може

Гоголь і Шевченко (малюнок з <https://www.interesniy.kiev.ua>)

дати йому можливості для утвердження. Шевченко, крім естетичного успіху, вирізняється ще й політичними ідеями. Так, він вважає Богдана Хмельницького вічним бунтарем, але не може пробачити йому відповідальності за фатальний союз України з Росією, через який Україна втратила свою автономію. Шевченко висловлює свою ненависть до Катерини II, полемізуючи з Пушкіном, який з націоналістичних почуттів вихваляв обох. Через це деякі вірші Шевченка не друкували в Росії аж до 1905 р. Більше того, навіть за царату мало говорилося про справжній антиросійський і антицарський зміст Шевченкових віршів, наполягаючи на соціальній критиці, що містилася в них. На життя Шевченка сильно вплинули події, пов'язані з відкриттям таємної організації Кирило-Мефодіївське товариство («Кирило-Мефодіївське братство»)⁴.

(Продовження на 13 с.)

⁴Ibidem.

Наталія БУРДУЖА

Петро Гулак-Артемівський. Українська балада «Рибалка»

Український письменник, учений, перекладач, поет, байкар Петро Петрович Гулак-Артемівський (справжнє прізвище Артемівський) увів в українську літературу жанр романтичної балади. Значення творчості Гулака-Артемівського кваліфікує його як наступного за І. Котляревським поета, який, використовуючи творчі методи останнього (бурлеск, трагедія), спробував увести в літературу нові жанри, серед яких і балада «Рибалка».

Рибалка

Вода шумить!... вода гуля!...
На березі Рибалка молоденький
На поплавець глядить и примовля:
«Ловіться, рибочки, великі і маленькі!»

Що рибка смик – то серце твоє!...
Серденько щось Рибалочці віщує:
Чи то тугу, чи то переполох,
Чи то коханячко?...не зна він, – а сумує!

Сумує він, – аж ось реве,
Аж ось гуде, – і хвиля утікає!...
Аж – гульк!...з води Дівчинонька пливе
І косу зчісує, і брівками моргає!...

Вона й морга, вона й співа:
«Гей, гей! не надь, Рибалко молоденький,
На зрадний гак ні щуки, ні лина!...
Нащо ти нівечиш мій рід і плід любенький?»

Коли б ти знав, як Рибалкам
У морі жить із рибками гарненько,
Ти б сам пірнув на дно к линам
І парубоцькеє оддав би нам серденько!

Ти ж бачив сам, – не скажеш: ні –
Як сонечко і місяць червоненький
Хлюпоцуться у нас в воді на дні
І із води на світ виходять веселенькі!

Ти ж бачив сам, як в темну ніч
Блищать у нас зіроньки під водою;

Ходи ж до нас, покинь ти удку пріч, –
Зо мною будеш жить, як брат живе з сестрою!

Зирни сюди!...чи се ж вода?...
Се дзеркало, – глянь на свою уроду!...
Ой, я не з тим прийшла сюда,
Щоб намовлять з води на парубка невзгоду!»

Вода шумить!...вода гуде...
І ніженьки по кісточки займає!...
Рибалка встав, Рибалка йде,
То спиниться, то вп'ять все глибшенько пірнає!...

Вона ж морга, вона й співа...
Гульк!...приснули на синім морі скалки!...
Рибалка хлюп!... За ним шубовсть вона!...
І більше вже нігде не бачили Рибалки!

Антон Монастирський. Рибалка та Русалка

В історію української культури Петро Гулак-Артемівський увійшов насамперед як просвітник, що заклав основи нової байки. Він дав перші зразки романтичної балади, збагатив літературну мову, показав приклад майстерного віршування. Балада «Рибалка» (1827) розкриває раніше невластивий Гулаку-Артемівському романтичний світ. Вона є переспівом балади Й. Гете «Рибалка» („Der Fischer”) про чарівну Лорелю, яка звабила та зачарувала рибалку, а потім своїм співом згубила юнака у таємничому підводному світі, у якому він безслідно й зник. Зміст балади побудований на народних переказах про міфічних істот русалок з їх фантастичністю й таємничим колоритом. Образи мрійливого рибалки та водяної красуні завдяки майстерному використанню художніх засобів народної пісенності забарвлені яскравим національним колоритом. Юний Рибалка – це справді український «парубок» із селянських низів, Русалка-спокусниця – українська «дівчинька», що «косу зчісує, брівками моргає».

Твір пройнятий елегійним настроєм, насичений народнопісенними мотивами, фантастичними елементами, експресивною лексикою. Усе це підкреслює неповторний національний колорит у змалюванні романтичного поривання мрійливого юнака в незвіданий чарівний світ. Балада «Рибалка» була принципово новим явищем в історії української літератури. Органічний зв'язок балади з українським фольклором забезпечив їй тривале життя, авторів ж – визнання.

Спадщина Гулака-Артемівського невелика за обсягом, але різноманітна за жанрами: російські й українські поезії, байки, переспіви, переклади, балади тощо. Заслугою Петра Гулака-Артемівського є й те, що він утверджував в українській літературі народну мову. Аналізуючи творчість письменника, сучасні літературознавці насамперед виділяють її новаторський характер. Чудове знання українського фольклору, ліричні народнопісенні мотиви, мелодійний стиль, пестливі слова забезпечили успіх поезії Петра Гулака-Артемівського.

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ РУМУНІЇ

(Продовження з 11 с.)

Діяльність цієї організації, створеної в Києві наприкінці 1845 р., становить важливий момент у формуванні української національної ідеї, переході від культурного аспекту до політичного. Це період, коли нації Центральної та Східної Європи, об'єднані єдиною спільною мовою, висувають свої претензії на політичне визнання і часто, за сприятливих умов, завдяки політичному успіху народних рухів, виникають автономні держави. У 1847 році царська поліція отримала донос про існування Кирило-Мефодіївського братства, першої організації політичного спрямування в Україні, яка показала, що існують такі об'єднання, метою яких є незалежність українських земель. Хоча розміри та діяльність організації були скромними, репресії царської поліції були масштабними, аж ніяк не виправданими реальними фактами⁵.

Повертаючись зі заслання, члени Кирило-Мефодіївського братства, спочатку Микола Костомаров і Василь Білозерський, потім Тарас Шевченко, оселилися в Петербурзі, де до них приєднався Пантелеймон Куліш. Вони гуртували навколо себе

українську молодь і створили прямо в столиці імперії аполітичний культурний гурток, який у 1861 р. почав видавати перший у Росії український журнал «Основа» з метою заснування засобу комунікації та пробудження української національної свідомості, який виходив протягом майже двох років (двадцяти двох місяців). Російська інтелігенція зі симпатією сприймала культурні заходи, які організовували українці, в яких брали участь і такі російські письменники, як Федір Михайлович Достоевський та Іван Сергійович Тургенєв⁶.

У цей час студенти в Україні відкривають кілька недільних шкіл для навчання грамоти серед селян, а деякі польські шляхтичі українського походження допомагають підняти українську націю, викликаючи антипатію польських шляхтичів, які починають глузливо називати їх хлопоманами (хлоп, польською означає селянин). Ці шляхтичі зрікалися своєї приналежності до польської нації й оголошували себе українцями. Найвідомішим із них був історик, археолог, етнограф Володимир Антонович, член-кореспондент РАН і професор Київського університету⁷.

(Далі буде)

⁵Mihai Traista, *Ucrainenii și rușii – Aspecte imagologice*, Editura RCR, București, 2021, pp. 145-147.

⁶*Ibidem*.

⁷*Ibidem*.

⁸*Ibidem*.

Юрій КОВАЛІВ, професор Київського національного університету імені Т. Шевченка,

УКРАЇНСЬКА ЛІРИКА РУМУНІЇ

(Продовження з № 342)

Микола Корсюк: від складної тропіки до випрозороного вірша

У ліриці Миколи Корсюка визначальними архетипами постають символи дерева в різних смислових, фізичних (конкретне) й метафізичних (світлове) варіаціях й шляху, що не має завершення. Не випадково ліричний герой просить кохану посадити «край дороги березу» зі сподіванням, щоб «наші діти / мали кому молитись». Йдеться не про традиційний образ (богородичне дерево) чи надмогильну персоналіфікацію померлих душ, а прихований в березі сенс витесаного з неї хреста, аби «по смерті було / в чому рости...», очевидно, означений в перспективі відродження й неприйняття зради, адже, за легендою, береза пополотніла, тільки-но підійшов до неї Юда Іскаріот. Ліричний герой в іншому верлібрі «Березова молитва» пропонує магічне дійство («Кохана, / дозволь закопати в плечі твої / два зернятка, що впали з берези...»), знаючи, що воно не усуне неминучого («нам суджено розбитися на двоє і після смерті...»), однак самозаглибленому зору відкриваються значущі картини воскресіння з попелу в земній стихії: «І руки здіймаються в землю, / мов птаха-фенікса крило».

Поет далекий від зовнішнього оптимізму, навіть коли перейнятий вітальною енергією («Горять і йдуть / нащадки, / несучи на голові, / замкнуті в полум'яні обручі / білі весни»), мінущою, як і всі земні явища й події, тому «волосся скреготить / мов замерзлі долоні вогню / перед смертю». Вогонь як значущий символ життя, найвищого розквіту сили духу, очищення й освячення, пам'яті забезпечує постійне оновлення людського роду: «Ми йдемо, щоб впасти / і пропасти самі в собі», щоб «в наших слідах / горіло око сонця». У верлібрі немає жодного натяку на око Ра, здатне приймати образ будь-якої єгипетської богині (Хатхор, Сехмет та ін.), як і на вписане в трикутник, поширене в юдаїзмі, християнстві й масонстві (промениста дельта) Всевидяче Око (Трійця), чи на снайперську рушницю. Його треба сприймати в наявних онтологічно-екзистенційних межах, а не всупереч їм і гераклітівським застереженням, коли «старі збирають жмутки / дівочого волосся, / щоб зберегти роки, / а їхнє волосся зачепилось / об зем-

лю – / стару і дику». Поет у своїй полеміці апелював до можливостей тропа, що став визначальним для його балад, в яких замість ліро-епічних, історико-героїчних, соціально-побутових містичних характеристик постає сконцентрований образ, як в іронічній «Баладі пірамід»: «В келихах кроти / лігва зробили, / і романтичним світлом / на круглих дорогах / камені вмирають».

Сугестивна метафора М. Корсюка іноді надто зашифрована, близька до симфори. Вона стосується й безпосередніх людських взаємин, наприклад, розлуки, проінтерпретованої поза емоціями низкою незвичних тропів: «Трава од вітру розкинула брови», «Вітер завмер / у зморшках слядяного неба». Ліричному героєві не просто віднайти засновки іден-

тичності, називати речі своїми іменами: «Я – не я, і ти – не ти, / і ми – не ми. / Лиш наші контури / стоять, немов примари / синьої розлуки». Розпорошена знакова система поглинає дійсність із втраченими мнемонічними слідами і тоді «між мурами дерев / забуті птахи, / немов забуті ікони, / падають і вмирають / у пальцях / забутих ночей». Таким може бути сюрреалістичне видіння, якби не десеміація родової й етноментальної пам'яті, коли «забуті криниці / затопили кінську шерсть, / загубивши погляди / в глині» як символу тлінного життя. У такому разі

серед сплутаних координат «плющ росте до неба, / але сам не знає куди». Рослина втрачає свої атрибути вічності й воскресіння.

М. Корсюк пережив версифікаційну еволюцію. Поряд з ущільненими верлібрами з герметичною метафорою, іноді розгорнутою в епічний сюжет («Нащадки сонця», 1972), він у збірці «Ворота» (1972) звернувся переважно до силабо-тоніки, до ідейного вираження думки з прорідженою тропікою, що позначилося на декларативних строфах, як у вірші «Вітчизна» («Вітчизна – слово, // Вітчизна – суть, / віків віковичних вогненне вогніння»). Поет в стилізованих медитаціях «блудного сина» просить матір бути поблажливою до нього, адже «хіба ж він винен, / Що стоять дороги питанням німим?». Йому здається, що

вона, схожа на Богородицю, народить його вдруге в кращому світі «десь там поза слідами, / де лелія не сиплеться попелом», розуміє: «Ще ніхто не розчитав / відстань між слідами і серцем, / і тому / мати так плаче...».

Збірка «Монолог дерева» (1975) прикметна сонетами й сонетоїдами, несподіваними для доти ірраціонального поета логізованими, навіть дидактичними сентенціями («Мудрість»: «Спізнати світ, не наче власну совість... / Осмисливши його й собі гляди, / Щоб перелитись, наче в цвіт, в плоди, / А потім знятись понад тимчасовість»). Вірші «працюють» на закладену в них певну ідею, прояснену в розв'язці ліричного сюжету, коли ліричний герой, обстоюючи інтровертивні пориви, сперечається зі своїми опо-

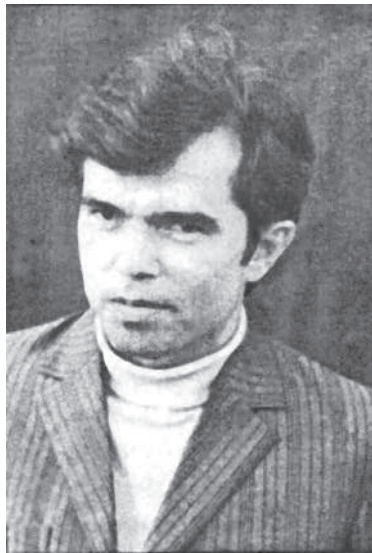
нентами-екстравертами («Ви з світами міняєте крила, – / У собі я міняю світи»), повертається до своїх попередніх уявлень про самотність, про мінливість мікро- й макрокосмів при збереженні вічних цінностей. Ліричний герой у з'ясуванні свого призначення мусить дізнатися – хто він: «Ти випадку хвилинного, чи, може, / Суворого закону віщий знак, / Що світ оцей – великий одинак, / Та не усе у нім лише про-хоже».

М. Корсук у ліриці почувався природно в сугестивній метафорі. Тільки-но він відходив від неї на догоду декларативній риторичі на злобу дня, його поезія втрачала енергію ліричної правди. Поет довів, що йому комфортно і у верлібрах, і в строгих віршових формах.

Лірика науковця Теофіля Ребошапки

Теофіль Ребошапка, віддаючи свій час науці і професоруванню в Академії сільськогосподарських наук «Ніколає Билческу» (Бухарест), здавалось би, менше уваги приділяв ліриці. Те, що він дебютував збіркою «Крила мовчання» в зрілому віці, свідчить про його вимогливість до поезії філософського змісту з герметичними характеристиками. Рациональність художнього мислення Т. Ребошапки – позірна, адже в глибинах тесаних верліброїдів драматична думка. Його твори із зашифрованою, згущеною тропікою не легко піддаються декодуванню. Частотний прикметник «білий», преваляючи серед інших епітетів, вказує на абсолютизовану чистоту, що сприймається за лейтмотивування книжки. Конкретизований в образі «білої тіні», він викликає асоціації із символістськими натяками, однак автор, посилаючись на її (тінь) вираджання «у першу дорогу, до першого порога / до тебе», робить важливе уточнення: «це приблизно правда». Певно, йдеться про потребу верифікації метафори, що виконує не тільки медіальну функцію, а й постійно уточнюється в пізнаванні («Хтось сповіщає мене: / "Ти моя жива тінь!" / і питає мене знову: / "Хто ти?"»), стосується вічних субстанцій, уособлених в сакральні архетипи криниці й чистої води. Платонівський ейдос на ледь вловному вібраційному горизонті спонукає мислити про тінь універсального першообразу, наділену кольором чистоти, покликану єднати людські душі на високому рівні взаєморозуміння «серед моїх зелених лісів, / які чекають нас, / щоб ми вирядили в першу дорогу / білу тінь / – птаха твого в моє я». Циркуляція

ідей замкнена в інтимному колі світотворення від Я до Ти і – навпаки.

Потреба постійного повернення ad fontes для усвідомлення себе тут-і-тепер спонукає «нічного птаха» клювати «серце своє серед білого дня», видзьобувати «око [...] ночі», аби досягнути світле сутнє, приховане в досвіді минувшини. Повертаючи в нього, той птах «несе свій час, / несе туди, / де я з тобою шукаємо його». Феноменологічне осяяння невідривне від земного буття, адже втрата часових зв'язків, коли зрізають «сидівничим ножом / На чорних гілках / Білі бруньки моїх дум», – небезпечна, тому вони б'ють на сполох «у небесний дзвін весни», а дерева сягають «у глибину земної душі, / Щоб

відродити її знову». Життя розгортається у внутрішній взаємопов'язаності як на вегетативному, так і духовному рівнях, що здійснює втаємничена в такі креативи «ніч у білій сорочці», збираючи «своє родюче поле / серед плечей моєї долі». Метафора вітального еросу стосується однаково лібідозних («Сік дерев мого тече / в глибину твоїх літ, / мовби життям твоїм в себе заганяє») й сублімованих переживань: «Вічна земле моя, / я проріс плодом у серці / родючих борозен». Буттєвісне творення відбувається навіть вві сні (підсвідомості) «предоброго бога», який дрімає «на білих мурах свідомості». Його оніричні інтенції ненастанного омолодження стосуються ліричного героя («Мабуть, диво у мені / перетворює його в зірку мого віку / і світить, щоб снилось йому безжурно»), екстраполюються в проєкцію Dasein, «що б'ється в оці білого дня. / Той білий сон – блукання в мить».

Марія НЕНЕСТЯН

МІЖ ТРАДИЦІЄЮ І НОВАТОРСТВОМ. АННА ТРАЙСТА РУШТЬ – ПОВІСТЬ «ДОРОГА»¹

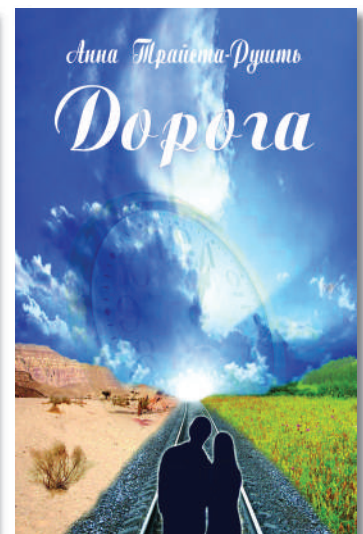
Друге тисячоліття і двадцяте століття близилось до свого заходу. Дехто сказав собі: «І слава Богу!», нехай закінчиться чим скорше це таке нещасне тисячоліття і таке бурхливе століття». Інші зауважили, що друге тисячоліття було зовсім не гірше першого, яке почалось з розп'яття Ісуса, виверженням Везувія, і, трохи пізніше, народженням пророка Магомеда. Почувши таке перші не залишились в боргу і закричали: «Що ви, дорогенькі, зовсім не читаете історію?! Згадайте 1054 рік, який приніс людству «великий розкол», падіння Константинополя, «чорну смерть 1346-1353 років», яка позбавила життя за різними оцінками від 75 до 200 мільйонів жителів планети, дві світові війни, атомну бомбу...». У той час, коли повсюдно велись дебати, котре з тисячоліть було «кращим», а котре «гіршим», по радіо звучала пісня у виконанні Віктора Сокачу «Життя, моє перше кохання» („Viața, iubirea cea dintâi”),

Пісня, нічого собі, досить приємна, але приспів цієї пісні багатьох слухачів спантеличив:

*«Давайте зустрінемося всі
в третьому тисячолітті,
Давайте, ще трохи поживемо...
Пильнуймо всі життя на Землі,
І в третьому тисячолітті будемо всі...»*

«Що це за слова такі?» – запитували слухачі один одного, невже не знайшлось чогось веселішого й оптимістичнішого? Було й таке, але зовсім не багато води протече, і ця тема стане головною на всіх зборах, на всіх наукових конференціях, і навіть на всіх вуличних демонстраціях нашої планети; глобальне потепління й погана екологія поставили під загрозу життя на землі, і весь світ наче пробудився після довготривалого сну, а в нас, в Румунії, починаючи з 70-х років минулого століття, появився в румунській музиці фолк-рух, як реакція на все, що оточувало тодішнє суспільство, а головне досить гостра реакція на його «слабкі

сторони». А їх було... безліч. Мистецтво і технології «подали собі руки» на знак згоди на довготривалу співпрацю, мистецтво проникло в техніку, а техніка все сильніше «стала нав'язуватись мистецтву. Стародавні легенди людства гинуть, традиції руйнуються, звичаї забуваються, а вираз «це не

дозволено!» став головним гаслом суспільної поведінки. От у такій атмосфері формувался світогляд наших письменників незалежно від мови, на якій вони писали свої твори. Писали вони, як могли, приховуючи справжній меседж своїх творів під химерними метафорами, щоб «всевидющій» цензурі бути зовсім недоступними, а час, ой, цей нестерпний ворог всього живого, робив своє діло. Дебати про що було «краще», а що було «гірше» в минулих двох тисячоліттях закінчились, тому що появилася інша проблема: коли святкувати вхід у нове тисячоліття і в нове століття. Одні святкували 1-го січня 2000 року, інші 1-го січня 2001 року. Але ще одно свято нікому не завадило, так що всі спокійно, і кожний по-своєму зустрів цю величну подію з надією, що світ уже настільки вихований і свідомий, що таких «потрясінь», які відбулись у «бурхливому» ХХ столітті, людству більше не доведеться пережити. І всі полегшено перевели подих. Всюди панувала радість і веселий настрій. Але... не на довгий час, вже 13 січня 2001 року землетрус з магнітудою в 7,6 балів за шкалою Ріхтера в Сальвадорі забрав

¹ Анна Трайста Русь, «Дорога», В-цтво RCR Editorial, Бухарест, 2009 р.

життя понад 1000 людей, а 11 вересня першого року нового століття, залишиться «чорним днем» в історії США: терористичний акт, який забрав життя 3000 невинних людей. Загальна ейфорія згасла, але це ще було «не все», стоячи на порозі нового століття, працівники мас-медіа, науковці й велике число політичних особистостей б'ють на сполох у зв'язку з цифровими технологіями при переході в нове століття, а на дворі вже розгулялись грудневі морози, і всі зі страхом зривали сторінки календаря. Але й тут все закінчилось мирно, правда, за велику суму, потрачену на нові комп'ютерні програми. Та, як говорять сьогодні, «все добре, коли закінчується добре». От у такому вихорі почала свою творчість україномовна румунська письменниця Анна Трайста Рушть. У цей період література почала шукати нову ідентичність, митці запримітили, що в XXI столітті все кудись «спішить». Люди стараються заробити багато грошей, стали працювати більше часу, втома дала про себе знати, книгарні запримітили, що читачі обминають «товстезні книги» і шукають щось «коротше й не дуже складне». Добре почали продаватися детективи. Попит на поезію зменшився. Поети перестали виділяти «багато цінного свого» часу складанню вірша, махнули рукою на проблему, «хто є ліричним героєм їхніх творів», тому що в сучасному мистецтві основною тенденцією стала «імперсональність». Широко стали застосовувати процес «текстуалізації». Поетичний твір завантажується почуттями і переживаннями, уникається передача якоїсь ідеї, у всьому переважає мінімалізм. Появляється опозиція дійсність-текст. Текст передає тільки переживання і, якщо можна, в найстрогішій формі. З іншої сторони, щоб заробити більше грошей, автори почали писати свої твори на гостросюжетні теми часу (погана екологія, тероризм, соціальні проблеми). Появилась так звана «комерційна література», не складна, яка захоплює читача, який давно втратив інтерес до «серйозного читання». У цій ситуації читач ставить логічне питання: невже появилась нонлітература (нелітература)? Звичайно, ні! В останні роки, поряд зі спрощеною і комерційною літературою, в якій поезія далеко на другому плані, на першому місці знаходиться проза «з ослабленими сюжетами; написана мовою, в якій метафора замінена предметністю стандартизованої інтертекстуальності, можна запримітити тенденції пошуків нових жанрів паралельно з процесом «омолодження» вже існуючих традиційних форм. Починаючи з роману «Ім'я

троянди» Умберто Еко, можна запримітити появу «нової високої літератури».

Шалений темп XXI століття ускладнив працю авторів історичних творів. Їм довелось працювати за принципами «нового історизму», який полягає в тому, що подання історичних подій літературним текстом і системою асоціацій здійснюється орієнтацією переказу сюжету на традиції класичної літератури, а форма вже обертається за смаком автора, рідко кому вдається побудувати інтригу з глибоким розумінням реалій епохи й передати все в досить стислій формі. Але україномовна письменниця Румунії Анна Трайста Рушть постаралась доказати, що це можна здійснити своєю повістю «Дорога», яка вийшла у світ 2009 року, і яку сама авторка назвала «сімейною хронікою». У цій повісті активно переплітаються теми й мотиви традиційної літератури, хоча твір появився в новому тисячолітті й у новому столітті. У цій повісті багато елементів і тем класичної літератури й народної казки: дорослішання людини, пошук своєї індивідуальності за порогом своєї сім'ї та місцевої культури, вхід у зовсім нове середовище, вічна історія злету й падіння і, як то буває в народних казках, щасливий кінець.

Авторка повісті «Дорога» Анна Трайста Рушть обрала сімейну хроніку, тому що сьогоднішньому читачеві цікава доля людей, точніше, лінія їхньої долі, тому що в Румунії тих часів ніхто не проживав своє життя, як йому хотілось. У жанровому відношенні повість цікава тим, що в ній «говориться» правда про ті часи, коли все ламалось, щоб побудувати щось нове, тобто «рай на землі» – соціалістичне суспільство, ця повість знаходиться посередині цієї парадигми, мовби якийсь мейнстрім: з одного боку тенденція дати об'єктивну оцінку тим рокам (утопії соціалізму), але із позиції сьогодення. Річ у тім, що протягом останніх п'яти десятиліть минулого століття ми знаходились під сильним впливом штучно нав'язаної ідеології, спрямованої на те, щоб ламати все минуле і йти... в нікуди. Розгубленість панувала в усіх сферах життя громадян. Сюжетні лінії повісті – «Дороги» – сходяться в селі, яке причаїлось під горою Магурою. Цю повість ще б можна назвати й повістю-притчею про повернення блудного сина. Саме «притча» є тією метафорою, яка дозволяє зрозуміти все те, що діялось у Румунії в ті страшні 60-ті роки, і що ще залишилось недоказаним (від основи людських відносин до політичних, економічних і соціальних реалій).

(Далі буде)

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXII)

Літературознавство.

31. Дослідницькі напрямки.

2. Українсько-румунські літературні зв'язки

(Продовження з № 342)

Стосовно питання фольклорних зв'язків, породжуваних внутрішніми фольклорними процесами – інваріантністю, варіантністю та варіантними образними близькостями – корисно розглянути слідуючі факти. Олекса Романець наводить пісню, записану 1966 р. в Старій Жучці під Чернівцями, яку вважає варіантом пісні «Дунаю, Дунаю...». Її зміст такий: вийшовши на Дунай по воду, дівчина «стала потопати». Три козаки, що напували коней, хочуть рятувати її. До третього козака дівчина звертається по допомогу:

*Рятуй м'я, козаче, рятуй м'я молоду,
Як м'я вирятуєш – дам ти нагороду.*

Взаміну нагороди козак вимагає:

Лиш хочу я тебе за миленьку взяти.

Дівчина відмовляється:

*Волю, козаче, в сей Дунай втонуту,
Ніж я маю тобі за миленьку бути.*

Своїм відзначенням Романець «припирає до стінки» дослідника: «...деякі лексичні особливості (?) дають підстави вбачати в ній (у пісні – І.Р.) трансформовані рештки (??) стародавнього твору». Цитована Романцем пісня, розглянута крізь призму Гюли Ортутоя, виглядає як варіант пісні «Дунаю, Дунаю...»: у ній, як і в пісні «Дунаю, Дунаю...», потопаючи в Дунаї, дівчина просить допомоги – врятувати її; козак і, відповідно, воевода Штефан, задовольняють її просьбу, вимагаючи нагороди – дівочої руки; різниця – у розв'язці конфлікту: у пісні «Дунаю, Дунаю...» воевода Штефан одержує нагороду:

*«Доплинув дівоньку Штефан воевода,
Взяв дівоньку за білуру ручку:*

- Дівонько, душенько, миленька ми будеш.

А в наведеній Романцем пісні за просьбу дівчини:

*Рятуй м'я, козаче, рятуй м'я молоду,
Як м'я вирятуєш – дам ти нагороду,*

як нагороду козак вимагає:

Лиш хочу я тебе за миленьку взяти,

що дівчина категорично відмовляє:

*Волю, козаче, в сей Дунай втонуту,
Ніж я маю тобі за миленьку бути.
Ой най моє тіло рибка поїдає,
Та най моє тіло нагайка не крає.*

Як видно, у пісні Романця наявна конфліктна відмінність – відмова дівчини, яка воліє «в Дунай втонуту, / Ніж (козакові) за миленьку бути», а, може, й страждати від побоїв нагайкою, що приключає пісню до соціально-побутової тематики. Розглянута крізь призму Гюли Ортутоя, вона має жанровий статус варіанту. Цікава інформація Романця про існування ще одного варіанту цієї пісні з мелодією, зафіксованого у м. Кіцмані від М.Янчук письменником М. Івасюком. Для фольклористики, гадаю я, корисно було б оприлюднити і цей варіант.

Цікавий для фольклористики розгляд пісні «Дунаю, Дунаю...» у ширшому варіантному порівняльному плані. Уперше пісня була надрукована у Відні 1857 року в праці Яна Благодслава «Граматика чеська». Нею зацікавився український мовознавець О. Потєбня, присвятив їй окрему студію (А. Потєбня, *Малорусская народная песня, по списку XVI века // «Филологические записки». – Воронеж, 1877).* У його праці «Объяснения малорусских и сродных народных песенъ». I. (1883. – С. 34-35) навів два пісенні варіанти, пов'язані з українською піснею «Дунаю, Дунаю...». Перший з них – це пісня, «которая поется на масляной», уточнює Потєбня, «шедши домой с катанья», в якій: 1) наявний приспів «Ладо,

ладо», пов'язаний з весіллям, і 2) обставина, в якій відбувається дія пісні:

*Вечер поздно три роты шло,
Ладо, ладо!
Первая рота Московская,
Другая рота Литовская,
Третья рота Турецкая.
А в турецкой барабаны бьют,
А в Литовской трубят,
А в Московской девка плачет,
Замуж не хочет.*

Далі слідує розв'язка пісенного конфлікту в міфологічному «ключі». Історичну картину трьох рот, відзначає Потебня, можна зустріти у «Слові про Ігорів похід». А той факт, що у цитованій масляній пісні дівчина плаче у Московській роті, а в пісні «Дунаю, Дунаю...» – у волоській, на думку Потебні, пояснюється тим, що найближчою співцеві була Волощина, де склалася малоруська (українська) пісня «Дунаю, Дунаю...», «среди населения тяготевшего к Волохам, б. м. смешаного с ними, на пр. в Буковине», як уважав і Б. Хаждеу.

Другий наведений Потебнею зразок/приклад – це висланий йому «интересный бр. (білоруський) вариант песни», записаний у Мінській губернії, в якому, відзначаю я, не «стоять три роты», як у «Дунаю, Дунаю...», а «...тихий Дунай за собою три полки веде». Спільним для обох варіантів є те, що в них діє тільки по одному героєві, а відмінним те, що їхні статуси різні: у «Дунаю, Дунаю...» – молдовський воєвода Штефан (Великий), а в білоруському варіанті – військовий капітан. Спільний для обох витязів є поступ врятувати дівчину, але категорично відмінною, у випадку капітана, є нагорода за виручку – неповага чи таки знецінення. Якщо воєводі Штефану дівчина буде «душенькою, миленькою», то будучи «нерівною» капітанові, він віддасть її своєму слугі

й поступатиме аморально, наче у наші дні, – слугі буде жоною, а капітанові – миленькою, слугі «буде кошулю шити», а капітанові – вишивати, слугі «буде постіль слати», а з капітаном ...спати.

Всупереч наполегливому намагання А. Балоте не визнавати український характер пісні «Дунаю, Дунаю...», який, як відзначає Романець, «навіть слово *українська* у назві своєї статті демонстративно взяв у лапки», український характер й органічний її зв'язок з українською пісенністю підтверджується хоча б принагідно взятими такими фактами: як воєвода Штефан говорить дівчині «Поймил бих тебе, неровня ми єс,/ Лишил бих тебе, миленька ми єс», приблизними, але синонімічно тотожними словами говорить дівчині герой української балади «Сербин»: «Взяв би-м тебе, та-с маленька,/ Лишив би-м ті [= тебе], та-с фاینенька»¹⁷. А подібно дівчині з пісні «Дунаю, Дунаю...», яка воліє «(Скокнути) у Дунай, у Дунай глибокий», героїня балади «Боднарівна» не сприймає поступ пана Каньовського, який «За ручку (її) стискає», запитуючи її, чи хоче «Мід та й вино пити», категорично відмовляє: «Я не хочу, пан Каньовський, мід та й вино пити,/ Я волю, пан Каньовський, в сирій землі гнити»¹⁸. В українській пісенності наявні й інші художні конструктивні співвідносності з піснею «Дунаю, Дунаю...», над якими тепер не настоюю.

У фольклористиці пісню «Дунаю, Дунаю...» безпомилково зачислено до поетичної моделі *випробування кохання* (по-рум. *proba iubirii*), відомої й досліджуваної в європейській¹⁹ та румунській фольклористиці²⁰, яка, на мою думку, постала й художньо оформилась на основі різних повір'їв та практик, пов'язаних із сімейною обрядовістю та пісенністю особливо із весільною²¹, в якій кодовано виражається перехід дівчиною обрядового порога²², тобто її вихід заміж – різними символами²³.

(Продовження на 20 с.)

17 *Сербин* // Відгомони віків. Збірка народних балад, історичних пісень та пісень-хронік. Зібрав і упорядкував д-р філологічних наук Іван Ребошапка, Видавництво Критеріон, Бухарест, 1974, с. 63.

18 *Боднарівна*. Там само, с. 106.

19 A. Hermann, *Beitrag zur Vergleichung aus Volks poesie. Liebesprobe*, 1887; Furich Hermann, *Die Liebesprobe*, 1970.

20 D. Caracostea, *Balada poporană română*. Curs, Universitatea din București, 1932-1933; Gh. Vrabie, *Balada populară română*, Buc., 1966; Al. Amzulescu, *Balade populare românești*. I. Introducere, Buc., 1964.

21 Ioan Rebușapcă, *Considerații asupra structurilor stilistice în poezia obiceiurilor la români și ucraineni. Proba iubirii* // Corneliu Barborică, Voislava Stoianovici (coordonatori), «Relații literare

româno-slave.– Tipografia Univrsității din București, 1976, p. 363-386; його ж *Structuri poetice în folclorul românesc și slav* // «Relații lingvistice, literare și culturale româno-bulgare», TUB, 1985; його ж *Constante e variabile nella modelatura del canto popolare* // «Cahiers rouma d'études littéraires», Buc., Editura Univers, 1984; його ж, Проблеми изучения языка устной песенности // «Български фолклор», София, 1985.

22 Див.: Arnold Van Gennep, *Les rites de passage*, Paris, 1909; румунський переклад: *Riturile de trecere*, Iași, Polirom, 1996.

23 Див.: Іван Ребошапка, *Народження символу. Аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії*.– Критеріон.-Бухарест, 1975; його ж *The Symbol as a Fundamental Component in the Discourse of Folk Songs* // «Analele Universității București», anul XLIX, București, 2000.

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXII)

(Продовження з 19 с.)

Один з-поміж них це символ врятування з води потопаючої дівчини²⁴ ніким іншим, а тільки її милим, віртуальним женихом. Підсумуванню значення даного образного символу (перехід/врятування) послужили материкові пісні, в яких просьбу дівчини врятувати її із «розіграного в неділю [неділя = узвичаєний день весілля] синього моря» відмовляє батько, недвозначно сугеруючи доньці:

*Нехай тебе той рятує,
Що серпанок готує.*

Цю сугестію зустрічаємо в іншій материковій пісні:

*Нехай тебе той рятує,
Хто до шлюбу готує.*

У записаній мною 1970 року в сучавському селі Марицея весільній пісні наявне цікаве обоження дівочої просьби – біблійний відгомін просьби Св. Петра, направленої Ісусу Христу дати йому *праву руку*, щоб врятувати його з вируючого моря:

*Гой в неділю пораненько,
Гой море си розіграло,
Молоденьку [= наречену] потопало.
«Прошу, татку, праву ручку,
Гой як буде ваша воля, –
Віріуйте мене з моря»
«То не моя, донько, воля
Ретувати тебе з моря,
Молодого [= жениха], донько, воля
Ретувати тебе з моря, –
Най ретує тебе з моря».*

Пісню «Дунаю, Дунаю...» Богдан П. Хаждеу в статті «Cântecul lui Ștefan Voievod») уважав складеною в Молдові («...cântecul se compusese în Moldova»), «яка вийшла/постала з власної уяви рутенської колонії в нас» («...ieșind din propria imaginație a coloniei rutene

de la noi») «шляхом перекладу якоїсь румунської балади, тепер загубленої» («traducându-se după vreo baladă română acum pierdută»). Припущення Б. Хаждеу було сприйняте його румунськими наступниками, як Антон Балоте, Ал. Амзулеску, і поширене, – пісню стали вважати належною до слов'яно-румунської (підкреслення моє – *I.P.*) літератури. Із слов'яно-румунською літературою пісня «Дунаю, Дунаю...» споріднена двома формами поетичної моделі *випробування кохання*. Одна з них – спрощена чи непоширена зводиться до того, що актантка пісні (дівчина) (в українській пісенності помітно формалізованій – виступає і парубок/молодець/козак), знаходячись у безвихідному становищі, просить допомоги, яку надає *тільки один* рятівник/виручник. Інша, поширена чи «класична» модель *випробування кохання* це та, в якій страдниця (в українців – і страдник) звертається по допомогу почергово до *батька, матері, брата і сестри*, які відмовляють допомогти їй, а виручає її тільки мільй²⁵, що породило народне пісенне консенсуальне українське підсумування *ліпший миленький, як брат рідненький* [брат, бо, згідно з узвичаєним неписаним «законом» саме брат повинен був захищати сестру й всю сім'ю – *I.P.*], чи тотожне типологічне чеське народне підсумування стосовно дівчини – *lepší jedna milá, než cela rodyna*, або стосовно хлопця – *lepšiji mileňkyi, jak brat ridneňkyi, lipši je jeden milý, jak všetek svět rodinný*.

Етнографічною основою постання поетичної моделі «випробування любові», на мою думку, послужив стародавній звичай участі всіх членів родини у прийнятті головних рішень у житті сім'ї. У традиційному селі, відзначає Дімітріє Кантемір, запрошення членів сім'ї на проведення урочистостей було обов'язковим. Перед вінчанням жениха та наречену благословляли дідусь та бабуся, часто уважані батьками їхнього роду, далі їх благословляли рідні батьки та близькі родичі. До їхнього передвесільного благословляння запрошували й покійників. Цю надто хвилюючу картину мені довелося побачити

²⁴ Іван Ребошапка, *Народження символу. Аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії*. - Критеріон.-Бухарест, 1975; його ж *The Symbol as a Fundamental Component in the Discourse of Folk Songs* // «Analele Universității București», anul XLIX, București, 2000.

²⁵ Див.: Ioan Rebușarcă, *Considerații asupra structurilor stilistice în poezia obiceiurilor la români și ucraineni. Paralelismul ritual* // Voislava Stoianovici (coordonatoare), «Relații literare româno-slave», TUB, 1977, p.39-52.

в марамороському селі Русково: вступивши у при-церковний цвинтар, жених та наречена приклякли перед батьковим гробом, побожно попросилися з ним, потім увійшли у церкву, для релігійного їх вінчання.

З часом, правдоподібно, в тісному зв'язку з еволюцією сім'ї, запрошування на визначні події стало обмежуватись лише головними її членами – батьком, матір'ю, братом і сестрою, як у болгар (Д. Маринов, «Жива старина», II), в українців Клісури (А. Потєбня, «Об'яснення...», II), у білорусів (М. Federowski, «Lud białoruski», V), у чехів (Fr. Sušil, «Moravské národní písně», 1860), у поляків (Fr. Kotula, «Hej leluja czyli o wygasających starodawnych pieśniach kołodniczych», 1970), в деяких азійських й інших народів.

Поширена класична поетична модель *випробування кохання* наявна і в румунів, як здається мені, у значно меншій мірі. У виконуваний пісні після звичаю «комори», наприклад, лунала пісня, в якій мовилось, як дівчина-наречена вшановувала батьків, сестер і братів збереженням цнотливості:

*Să trăiască cei părinți,
C-au făcut copii cinstiți
.....
Bună cinste-au căpătat.
.....
Floriciă dintre flori,
Face cinste la surori,
Floriciă dintre brazi,
Face cinste și la frați.*²⁶

Структурно тотожна з українською «класичною» моделлю *випробування кохання* румунська балада про марамороського опришка Пінтю Хороброго²⁷, в якій структуруючим мотивом виступає універсальний мотив «гадюка за пазухою»²⁸: Пінтя «Кричить з лугів, із глибоких долин» виручити його, бо, коли він заснув під розквітлим деревом, злотоглавий змії-дракон вліз йому за пазуху і «хвостом крижі ми ламає, ротом кров із серця спиває». Звертаючись до матері, щоб та завилала чимось руку і виїняла із-за пазухи злотоглавого змія, мама відмовляє допомогти

(«Ніж мені, Пінтьо, одної руки не мати, / Краще ж мені без тебе, Пінтьо, бути»), посилаючи його до батька («може той милостивіший»), але й батько та сестра по чергово відмовляють. Натомість кохана «ні мову не домовила» («nici vorba nu o a gătat»), «руку за пазуху встромила, – / Злотний пояс виїняла, / Важкий та довгий, наче змії». За моделлю *випробування кохання*, відзначає Георґе Врабіє, структуровані румунські сімейно-обрядові балади. Виїняття із-за пазухи золотого пояса слід «розшифрувати» як розв'язання баладного конфлікту в душі моделі *випробування кохання*, що *інсайдери* (побутові діячі, знавці / сільські жителі) використовують як коди (вручання *пояса, гердана, персня, вінка/коруни* = символи одруження). Символічне значення мотиву *змії за пазухою молодця* правильно толкував Д. Каракостя у своєму бухарестському університетському курсі про румунську народну баладу: «Замість змія виїнято намисто золотих дукатів, і таким чином здійснене *випробування кохання*, і парубок одружується з дівчиною» («În loc de șarpe e o salbă de galbeni și astfel proba iubirii este făcută și flăcăul ia în căsătorie pe fată»). Як доказував я у статті «Considerații asupra structurilor stilistice în poezia obiceiurilor la români și ucraineni. Proba iubirii», поетична модель *випробування кохання*, консультовані матеріали доказують, що дана модель оформилась у весільній звичаєвості, де функціонувала як унітарна семіотична система. Проникнувши в інші фольклорні поетичні жанри, вона (система) набула численні зональні/національні чи універсальні варіантні прояви, які в усній творчості кожного народу набувають своєрідні/партикулярні «одяги». В українських колядках, особливо дівчині, але й парубкові, модель *випробування кохання* стала загальним способом/засобом вираження меседжу щасливого одруження – як уже здобутого. А в болгарській обрядовій пісенності дієві поступи героїв *Даню* («Обредни песни», V) чи *Йойню* (М. Арнаудов, «Обичаи и песни от Източна Тракия», с. 130), показані, як у румунській баладі про Пінтю Хороброго, із залученням універсального мотиву «змія за пазухою» (Stith Thomson, «Motif-index...»).

(Далі буде)

²⁶ S. Fl. Marian, «Nunta la români», București, 1890.

²⁷ I. Pop-Reteganul, «Drăguța Pintii» // «Familia», 31, 1895, p. 126-127; Iuliu Bugnariu, «Credința iubitei» // «Familia», 22, 1866, p. 344-345.

²⁸ Motif 212: Stith Thomson, «Motif-index of folk-literature», I-VI, Blumington, 1952.

Надія Гаврилук – українська поетеса, літературознавець. Народилася 6 серпня 1979 року в Чернівцях. Дошкільні роки минули в Терехівці Тернопільської області, де Надія закінчила два початкові класи середньої школи. Подальшу освіту здобула в Києві.

Випускниця Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Кандидат філологічних наук з фаху «теорія літератури».

Художній доробок поетеси складають збірки віршів: «Щемить душа моя, щемить» (К.: Фенікс, 2001); «Долання меж» (К.: Фенікс, 2008); «Танго хуртовини» (К.: Фенікс, 2013); «Еверест любові» (К.: Фенікс, 2014); «Дольки днів» (Дрогобич: Коло, 2017); «У крапельці роси» (Дрогобич: Коло, 2018); «Рентген у позачасі» (Дрогобич: Коло, 2019); «Невтрачене колишнє» (К.: Ярославів Вал, 2019).

Пропонуємо читачам «Нашого голосу» низку поезій Надії Гаврилук.

* * *

Білопінно квітують вишні
В росянистих панчішках трав.
Пам'ятаєш, тобі Всевишній
На початку творіння грав?
І в зеленім обрамленні листу,
І в пахучих бузкових свічах
Відчуваєш глибини хисту
Того Майстра, що у віках.
У жоржиновому ладані
Крильця бджілки узори тчуть,
І ключі розуміння надані
В тій мелодії, що досі чуть.

* * *

Співають дзвони... не весільну пісню,
Голосять дзвони тренос по землі,
Яку уже не оживить людині ... пізно.
Кімната ... карта на маленькому столі
Розгорнута і спогади пливуть
Про місто те, в якому не живуть.

* * *

Вимирали цілими повітами,
Виїжджаєм цілими районами,
Де біду свою подіти нам,
Хто для нас сьогодні стане Йоною?
Знаком воскресіння і повернення
В рідні села і міста покинуті,
Де вже пустка вбралася у терня?
Доки, доки нам судилось гинути?
Зайда вніс село на дошку чорну,
Ще й тепер нас виживає з дому...

Хто дітей розгублених пригорне,
З ніг омивши пилюгу і втому?
З болю і розгублення німіємо...
Зглянься, як колись над Ніневією.

* * *

Цей ранок – відкрита рана,
Мак у небесних волошках.
Ця днина в хрестики вбрана –
Коли б їх менше хоч трошки.
Коли б простелився гладдю
Шлях крізь жита в це літо...
Ми пам'ятаєм докладно –
Батьки просили вціліти.
Долі – пшениці стиглі,
Їх поспішають вижати.
Вечір... Чи все ми встигли?
Кохані благали вижити.
Смертельний салют чи стихне?
Ці рани – Христові стигми.

* * *

Виходжу з ночі. Знічено мовчу,
Немов чужа, хоч ближчого немає.
Завіса із солоного дощу
Тебе від зору вже не приховає.
Прозоро все – захоплювалася іншими,
Молилася на марева облудні,
Ловила тіні... Щезли ополудні.
Виходжу з ночі. Замовкаю знічено.
Запізно світ вдягати у слова –
Невмілий зодчий я, загублено основи.
Промов лишень – умить душа жива
Світанням сповниться і тіло стане словом.

* * *

У затишку вечора, у тиші дому
Читаєш книгу давно відому:
Сторінки жовті, кришиться хлібом...
Голос указує успіхи й хиби –
Наче мале семилітнє дитя,
Знову читаєш книгу життя
В затишнім домі, збувшись тривоги,
А те читання слухає Бог...
Час проминає незримо і стрімко,
Хлібом пшеничним пахне сторінка...

* * *

Не питай мене, що є істина:
Церква вся у дрібненьких віспинах,
Мов в сльозах, що ніяк не осушаться –
Кам'яна, а з душею послушниці.
І не міряй до мрії віддалі –
Надкороткі чи нездоланні.
Не питай мене, що я відаю,
Що окрилює, що дозволяє...
Подивися глибше – в приховані
Радість, болі, відвагу, втому,
І у сльози, що всі пороховані
На шляхах із війни додому.

* * *

У людській метушні почуваюсь, як Єва
До моменту падіння, до трудів і тривоги.
І душа, не сплямована і кришталева,
Половинки її – ти й усміхнений Бог.
У марноті людській мені сонячно мріє
Райський сад, херувим, і відведений меч.
І душа уподібнилась вперше Марії,
Упізнавши Христа і Господніх предтеч.
Упізнавши тебе в цій добі непривітній,
Непримітний предтече, охоронцю душі,
Ти, як Ангел небесний, торкаєш за плечі,
Сяє усмішка Бога на дрібнім спориші.

* * *

Йшов місяць дев'ятий дев'ятого року війни,
Йшли смерті військових,
а також убивства цивільних,
Та ворог не чув за собою ні крихти вини –
Був він окупантом, що люто ненавидів вільних.
Йде місяць дев'ятий дев'ятого року війни,
Яка щонайменше чотири століття триває.

«Не встоїть країна», – зі злобою мовлять вони.
Вкраїна живе й Перемогу всякчас наближає.

* * *

Тепло помірно бабиного літа
І крок – зненацька – в річку Геракліта:
Ракетний дощ, що падає уперто, –
Мов лютий знову, те 24-те.

Уламки – в жовтий корпус КНУ,
Не у будівлю лиш... у щирю юність.
Свистять уламки пісню не нову:
Немає вікон, наче розчухнулись.

У жовтні цім, як в жовтні 43-го,
Ворожа зброя поціляє в душу.
Поранена, але жива і трепетна,
Ця юність встати з попелу подужа.

* * *

І дружба, і кохання серцю цінні –
Демаркаційні лінії тонкі.
Картографи в напруженні постійнім:
Як межі є, то де вони й які?
Це напівдружба чи напівкохання,
Чи щось одне, але сповна зате,
Що навпіл ділимо, як хліб останній,
Чи як причастя ждане і святе?
Чи те і друге діє повносило?
Манливу і мінливу цю межу
Картографам означить понад силу.

* * *

За мене молиться листок зелений,
А понад ним – хмарина з кашеміру,
Ще вище небо мовить «Отченаша».
І день, мов щастя невичерпна чаша!
Як мовиться – чого іще бажати!
Хтось молиться натхненно і багато
У небесах і на землі за мене,
І я тріпочу, мов листок зелений...
Хоч каже міру знати розум, та
Порад його вже серце не спита,
Коли спитає – слухати не схочу,
Пірнаючи в твої бездонні очі.
Над нами лише хмари з кашеміру
І лист тремтливий юного каштана.
Усе сприйму з любов'ю і на віру,
А понад все – омріяне: «Кохана».

Віорел КОТИК

В полях фламандських...

В полях фламандських,
у пониклих маках,
хрести скорботні
тихо гомонять...

Про те, що знову
чутно трупний запах,
що знову дзвони
болісно дзвенять.

Про те, що клятва
з маками в лацканах –
вияв блюзнірства,
Каїна печать.

Що потерпає
Україна в ранах,
міста і села
варвари бомблять.

Про те, що знову
демона спокуса
проникла гниллю
в правлячі уми.

Про те, що славне
військо українське
стинає нечисть,
що повзе з п'їтьми.

В полях фламандських
запалали маки,
волають гнівно
збурені хрести:

Повстань, Європо,
годі зволікати!
Сьогодні Україна,
а вже завтра - ти!

Станьмо рядами,
так, щоб цілим світом
загнати нечисть
у пекельне дно.

Щоб світло Боже
осявало небо.
І щоб Добро
здодало зло.

А поки що... стоять
в полях фламандських
закам'янілі маки
і понурені хрести.

Стоять як докір,
на «Ніколи знову»
і тихо шепчуть:
«Боже, нас прости.»

В полях фламандських
старий ворон криче,
зловісний привид
чорної біди.

Віщує ворон,
що в скорботних маках
можуть постати
нові хрести.

Березень 2022 рік

Джессіка БІЛЬЧИК

*
* *

У тебе крила мріяти і жити,
У тебе сила вірити й любити.
Та не здавайся ти печалі!
Хоч тиски недруга зухвали.

Метеликом хотіла б стати,
Від злих думок щоб відлітати
Далеко, у чужі краї,
Де люди добрїї, не злі...

Чи мої крила мають сил?
Чи їм важкий навіть і пил?

Не знаю, де мені їх діти?
Чи поховати, чи зігріти?..

А може, їх відрізати пора,
Бо жде підземна їх нора?..
Та небеса знов закликають,
Боротись, мріяти вмовляють.

Куди ти дінешся без мрії?
Навіщо жити без надії?
Без них людина – це лиш пил,
Без крил вона не має сил...

Сильнішою одразу будеш,
Як віру в себе ти пробудиш,
Сил наберешся, зло побореш –
Добром його ти переможеш.

Микола КОРНИЩАН

ПОТОЙБІЧНА ПРОЗІРНІСТЬ

якраз в тім житті
тамги кінця здавалися вічними

якраз в тім місці де не було досить простору
для всього що ми уявляли
бажали бо забували

прокидались з надією що здумаємо
щось зовсім інше

якраз там де не снили ніколи тих
котрих перестрівали
в ареалах де все було однаковим
таким самим як і поспіль
таким самим як і повік

навіть і коли вони заповняли повітря границі
всякими прозорими предметами
камінням обгорнутим в кору світла

синяве каміння під яким було
ще доволі твердого місця
щоби залишити враження

що і там
ще і там можна було дихати
можна було жити
та поминати все

майже все з всього того що було присутне
що блистіло на скляних помостах
з-понад води

на обледенілих дорогах
якраз на тих побережжях
де вже не можна було замітити
ані сліду землі

нічого з того що можна було пам'ятати
довше чим відбиття якого донесло море
звідкись із невідомості
мов з іншого часу

мов із зим повних крижаних пристінків
підіймаючись поміж нами
віддзеркалюючи небо
дистильовані барвники та флюїдне світло

від'єднуючись від того видноколу
що відділяло нашу гавань від потойбічного світу
від всього що хотіли щоби було іншим
ніж було якраз в тім житті
в котрім кінець став вічним

місто було тільки сквером з прозорими деревами
зі скляними ослонами
та схожими на воду тропами
що вели до моря

до того обману який утворював
враження нескінченності
щораз коли ми приближались
до прозорості світла інших світів

торкалися попалів мов якихось тіней
що повертались з минущого майбутнього

відчували їх холодними та присутніми
в тому житті з якого
у всі ті місяці січня
в останні зими

ми бракували все більше і більше
ми йшли до тих місць
де вже не було місця ні для чого
за винятком вічної і такої чіткої прозорості

плаваючи повсюдно і на цій планеті
з якої видно було Землю

синю мов каміння звідсіля
мов прозорість ночі що наставала подеколи

заради двох сонць
які щороку знаходилися в кон'юнкції
з 13 по 15 січня

якраз зараз коли ми згадували
усі прозорі предмети
відлиски принесені морем
наші погляди залишаючи сліди тіней
на водах що позначали межі яви

Віргілій РИЦЬКО

ІВАН МАЗЕПА

(1644 – 1709)

Гетьман Іван Степанович Мазепа – це знаменитий і складний суспільно-політичний діяч України. Про нього існує багато суперечливих думок. Мабуть, жоден з гетьманів не мав такої широкої та романтичної слави, як він, і не лише в Україні.

У 1992 році видавництво «Веселка» випустило книжку «Іван Мазепа» (в рамках серії «Гетьмани України»). У книжці зібрані дослідження істориків М. Костомарова, І. Борщака, М. Брайчевського та ін., вірші, присвячені гетьману, та добірка творів, листів, а також універсали, що їх видав І. Мазепа.

Відомо, що гетьман писав вірші, але до наших днів дійшов тільки один його

поетичний твір – «Дума». Цей вірш був доданий до доносу В. Кочубея цареві.

Треба тут згадати, що прах гетьмана Івана Мазепи знаходиться в Румунії. Відомо, що перепоховання праху гетьмана Івана Мазепи в церкві Святого Георгія в Галаці відбулося 18 березня 1710 року. Це тому, що його могила у Варниці була вандалізована турками. У той час цю церкву називали Єрусалимом, а Мазепа саме бажав бути похованим в Єрусалимі. Розуміється, гетьмана перепоховали козаки, які дістали від султана фірман на перепоховання його останків.

Зі славетним ім'ям гетьмана І. Мазепи пов'язано й прибуття перших козаків в Молдову і Добруджу.

Після поразки шведського короля Карла XII у Полтавській битві 1709 р. частина козацького війська, що прийшла з гетьманом І. Мазепою, залишилася у Бендерах. Після смерті Мазепи в Яссах Пилип Орлик організовує військову канцелярію для українського козацтва. Козаки прибули в Галаці й Махмудію. Про це свідчать матеріали з монографії села Махмудія. У цей період частина козаків, мабуть, розійшлась по південних районах Молдови й Добруджі.

Гетьман Мазепа – земля йому пухом! – боровся за волю свого народу, і український народ повинен ніколи не забувати своїх великих національних героїв. Таким був і навіки залишився для українського народу гетьман Іван Степанович Мазепа.

«Дума»
гетьмана Івана Мазепи

Всі покою щиро прагнуть,
А не в еден гуж всі тягнуть;
Той направо, той наліво,
А все, браття, тото диво!

Не маш любви, не маш згоди
Од Жовтої взявши Води¹,
През незгоду всі пропали.
Самі себе звоювали.

«Єй, братища, пора знати,
Що не всім нам панувати,
Не всім дано всеє знати
І річами керувати.
На корабель поглядімо,
Много людей полічимо!
Однак стирник сам керує,
Весь корабель управує.
Пчулка бідна матку має
І оної послухає».

Жалься, Боже, України,
Що не вкупі має сини!

Єден живе із погани²,
Кличе: «Сюда, Атамани!
Ідім Матки ратовати,
Не даймо ей погибати!»

Другий Ляхом за грош служить³,
По Вкраїні і той тужить:
«Мати моя старенькая!
Чом ти велми слабенькая?
Розно тебе розшарпали,
Гди аж по Дніпр Туркам дали⁴.
Все то фортель, щоб слабїла
І аж вкінєць сил не міла!

Третій Москві юж голдує⁵
І ей вірне услугує.

Той на Матку нарікає,
І недолю проклинає:

«Ліпше було не родити,
Ніжли в таких бідах жити!»

Од всіх сторон ворогують,
Огнем-мечем руйнують,

Од всіх не маш зичливости,
Ані слушної учтивости:
Мужиками називають,
А подданством дорікають⁶.
«Чом ти братов не учила,
Чом од себе їх пустила?
Ліпше було пробувати
Вкупі лихо одбувати!»

Я сам бідний не здолаю,
Хиба тільки заволаю:
«Ей, Панове Єнерали,
Чому ж єсьте так оспалі!
І ви, Панство Полковники,
Без жадної політики,
Озмітеся всі за руки,
Не допустіть горької муки
Матці своїй больш терпіти!
Нуте врагов, нуте бити!
Самопали набивайте,
Острих шабель добувайте,
А за віру хоч умріте,
І вольностей бороніте!
Нехай вічна буде слава,
Же през шаблі маєм права!

Примітки:

¹ У битві над Жовтими Водами Б. Хмельницького з поляками (1648 р.) на боці поляків воювала частина українців.

² Маються на увазі гетьмани, що їх підтримував Кримський хан: П. Суховій, Петрик.

³ Маються на увазі гетьмани польської орієнтації: П. Петеря, М. Ханенко.

⁴ Маються на увазі Петро Дорошенко, гетьман Правобережної України, що піддався під протекцію туркам.

⁵ Маються на увазі гетьмани російської орієнтації: І. Брюховецький, Д. Многогрішний, І. Самойлович та інші.

⁶ Російські вояки, будучи в загонах по містах України, ставилися до українців, зокрема козаків, зневажливо, називали їх мужиками, підданими, хохлами й таке інше.

Богдан МОЙСЕЙ

Цікаві факти з життя Івана Мазепи

Дата народження

Народився Іван Мазепа на хуторі Київщини, у родині посадовця, але точний рік народження досі невідомий (можливі варіанти – 1629, 1633, 1639, 1644).

Родинний герб

Родина Мазеп мала власний герб – на щиті червоного кольору, увінчаного короною, був зображений срібний знак старовинного герба Курч з латинською літерою V вгорі, над щитом – шолом з трьома пір'їнами, праворуч від хреста – зображення півмісяця, а по ліву – шестикутної зірки. До сьогодні залишається невиясненим питання, яким чином предки гетьмана – білоцерківські бояри Мазепи-Колединські – набули цей герб. Більшість дослідників схиляються до версії, що Мазепи мали родинні зв'язки з князями Курцевичами й були прийняті останніми до свого герба.

Поліглот

Навчався Іван Мазепа в Київській студії, де вивчав три роки риторику та латинську мову. До речі, був поліглотом, і крім латини він вільно володів російською, польською, італійською, німецькою, французькою і татарською мовами.

Романтична легенда

Після закінчення студії батько вислав його до двору польського короля Казимира, де він буцім-то спокусив дружину пана Фільбовського, який прив'язав голого Мазепу до коня та пустив його в чисте поле, його врятували українські козаки. Але це вигадана історія, поширена мемуаристом Яном Пасеком, та вона була надто романтичною та інтригуючою, тож сюжет легенди підхопили поети, малярі й композитори, перетворивши її на епопею, що додало образу майбутнього гетьмана неординарності.

Меценат

Іван Мазепа був відомим меценатом. Власними коштами він відновив десятки храмів і збудував 12 нових. Також за його сприяння Києво-Могилянська колегія у 1701 році отримала статус академії, а завдяки його добрим стосункам з Петром I – грошову субсидію. За його гетьманування почалося українське відродження, яке охопило літературу, мистецтво, архітектуру, філософію, теологію та живопис.

Князь

1707 року імператор Йозеф I надав гетьману Івану Мазепі титул князя Священної Римської імперії германської нації.

Популярність

Серед українських гетьманів постать Івана Мазепи найбільш відома за кордоном – йому присвячено 186 гравюр, 42 картини, 22 музичних твори, 17 літературних творів та 6 скульптур.

Не стійте, коні

(Для двох рівних голосів)

Слова Михайла ВОЛОЩУКА

Музика Івана ЛІБЕРА

Маршово

1. Не стій-те, ко-ні, бі-ля бра-ми, Ле-тїть в сте-
даль хай іс-кро-ю ко-пи-та По-над ту-

пи, у да-ле-чїнь, Не-сїть, як хо-че-те, із ва-ми
ма-ном бе-ре-гїв Дзве-нить у про-сто-рі роз-ли-та

Ду-мок мо-їх шум-ку би-стрїнь у
Пе-чаль са-мїт-нїх я-се-нїв.

даль, у даль, во-ро-нї ко-нї, Ли-

ше не ви-бий-те з сїд-ла, Хай

об-ли-ва-є ві-тер скро-нї Сви-

тан-ком віч-нос-тї кри-ла. // У // // У //

Віргілій РИЦЬКО

ТРИНОГА ЛЮДИНА

Одного літнього сонячного дня направився з онуками до лісу. Перейшли річку Славу, стежка вела нас до широколистяного лісу, який приваблював премними пахощами щойно розцвілої липи. Попереду біг Рябко, нюхаючи кожний недокурок, кожний мурашник побіля стежки, якою прямували ми: Костик, Сергій і я.

Ідучи отак, Костик враз зупинився на стежці та скрикнув :

– Сергію, вертайся швидко додому!

– Чому? – спитали ми.

– Ось, тут якісь сліди.

– Ну й що? – махнув рукою Сергій.

– Ці сліди залишені трьома стопами. По цій стежці проходила тринога людина.

– Ну і що? – відповів Сергій. – Хіба це причина, щоб ми повернулися додому ?

– Дідусю, – звернувся Костик до мене, – Сергій нічого не розуміє, тут проходила тринога людина!

– Дурниці, – обурився Сергій, – як можеш в таке вірити?

– Ніякі не дурниці, – наполягав хлопчик. – Придивися до слідів!

Ми нахилилися, щоб роздивитися сліди. Вони мали форму трикутника. І вели від річки до лісу.

– Ходімо туди, по слідах, – запропонував Сергій.

– Боюсь, – відмовив хлопчик. – Триногий ходить швидше від нас. Як можемо його наздогнати? Ми ступаємо двічі, а він – тричі.

– Чому тричі? – спитав Сергій.

– Якщо у нього три ноги, а у нас лишень дві, значить, що, почав лічити, – він робить три кроки, а ми лишень два.

– Гарзд, а ми – ноги на плечі й наздоженем його.

– Не хочу наздоганяти триногу людину, – сказав Сергій.

– Чому? – запитав хлопчик.

– Не маю ніякої охоти. Тринога людина нестерпна.

– Звідки знаєш? – спитав Костик.

– Знаю, – відповів Сергій, – хвалиться всім, що має три ноги. Ну й велике діло, мені вже набридло.

– Коли стану великим, – сказав хлопчик, – матиму чотири пари ніг.

– Чому? Хочеш стати людиною-павуком? – сердито запитав Сергій.

– Не хочу бути людиною-павуком. Хочу стати художником, – відповів Костик.

– Художником з чотирма парами ніг?

– Так, – відповів Костик. – Все можливе.

– І що робитимеш з ногами? Малюватимеш ними? Чи будеш бігати ними за фарбами?

– Тебе малюватиму – відповів нервово хлопчик. – Буду малювати тебе ногами, бо ти злий і дратуєш мене.

Сергій замовк. Він знав, що будь-що скаже, Костика не доведе до кінця.

– Якщо має три ноги, може, має і три руки? – сказав задумливо хлопчик. – Хотів би бачити, як виглядає така людина.

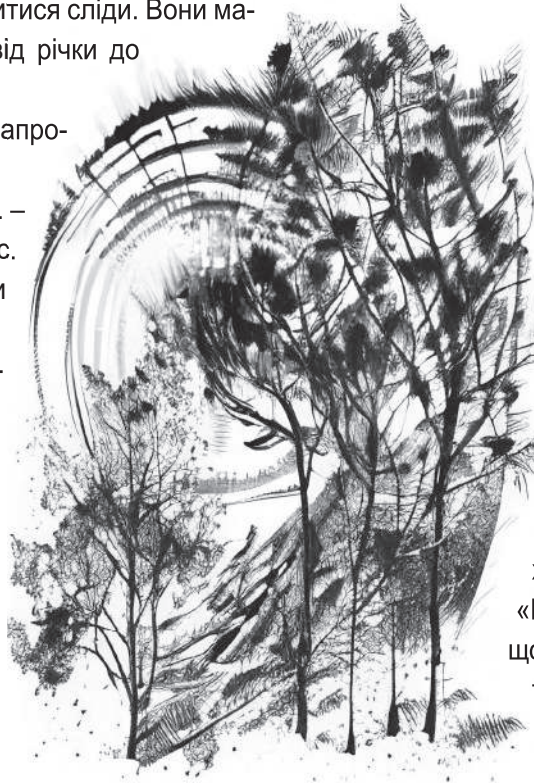
– Тринога людина не живе на полі. Вона, мабуть, має хату під лісом. І навіть якщо ходить швидше, ніж ми, де зупиняється, щоб відпочити?

У Рябка гострий нюх: він поведе нас до неї, не так, Рябику?

Рябко повернув свою розумну голову до нас і запитливо поглянув. Наче хотів сказати: чого бажаєте від мене ?

– Поведи нас до триногої людини, – сказав Сергій.

Рябко радісно заметляв хвостиком, наче хотів сказати: «Поведу. Чому б не повести? Хочу, щоб і ви побачили, як виглядає тринога людина». І рушив весело, нюхаючи сліди триногої людини.

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

Дід Федур і його наука

(Уривок з роману «Дикий рай»)

Руняни завжди були роботящими. Ніколи не ждали даром небесної манни та не тратили марно час. Давно трудилися роками у лісах по Сербії та Австрії або у Мадярщині на жатві, «ороташи», як то називалось у той час. Інші служили у багачів або возили ропу із Коштиля у різні сторони, як чумаки, щоб зібрати якогось гроша та забезпечити насущний хліб для багатодітної сім'ї або побудувати якусь домівку, чи купити клаптик землі. Але тепер, коли думали, що воєнне лихо скінчилось, давні заощадження зразу стали прахом, як і їх надії.

Це горе не обійшло ні Довганову сім'ю. Іван пригадав собі ті драматичні дні, коли несподівано помер його дід Чірібан. Хворів здавна на серце, хоч був ще в силі. Тяжкі воєнні часи, полон, нелегка праця, турботи та відсутність медичної допомоги обірвали життя старого зразу, як коса травинку.

Коли Василина почула про несподівану смерть батька, ледь що не зомліла. Вона не була в силі зрозуміти, що такого могло б трапитись. Таж її батько ранком був у неї, а тепер... Заплакана і безпорадна Довганова молодиця скоро подалась до батьківського дому, взявши зі собою Марічку та Андрійка, а Іванка залишила господарем біля хати.

То було влітку. Петро, її чоловік, ще не повернувся додому, хоч війна уже зараз два місяці, як скінчилась. Був пораненим, лежав, мов на голках десь у європейському шпиталі з думкою лиш на близьке повернення до своєї сім'ї, котру вже стільки років захищала тільки його надія і вірність.

Під вечір Іванко нагодував курей, поросля, теличку, випас ягнят, трьох овець та кіз, котрих після того здоїв, як умів, бо решта овець Василина ще на початку війни, після того, як мобілізували її Петра, продала, бо не була в силі сама їх годувати, а по-друге, боялась, щоб їх хтось не викрав або забрав силоміць.

Попоравшись біля хати, хлопчик позамикав всіх тварин на ключ, пустив пса, щоб ковзав ланцюгом по дроту та, скоро подався до померлого діда, котрого дуже любив, бо старий під час війни жалів їх та часто допомагав їм у господарстві.

Коли руські солдати забрали корову, дід носив їм молока від себе, поки піросло трохи телятко та взялось до сіна, а потім під зиму купив їм дві кози та наказав:

«Гадкуйте їх, діти! Ведіть лиш у брост¹ та не пускайте їх у присади й лісок. Є доста пустих корч² усюди. Туди ведіть їх, а навесні, як уростут козенята, будете мати здорового молока, бурше ніж уд овец та й бриндзя буде май добра».

Іванко дорогою пригадав собі це і розплакався вголос. Пригадав собі й те, як дід неділями або тоді, коли провинив, заставляв його читати газети, писати різні тексти, множити та ділити, а Марічку та Андрійка учив азбуки й латинського алфавіту. Навіть і малювати учив їх, бо через війну вони не встигли відкрити шкільні двері. Але й він, Іванко, що зробив? Докінчив тільки один клас шкільної науки й стільки, бо через війну школа закрилась. Але дід Чірібан цінував науку та не залишив своїх онуків у темноті, як не залишив ні своїх дітей, ні свою дружину, ані самого себе колись.

Під час війни він став для них всіх справжнім учителем. Навчав їх різного: чужих мов, історії, географії, розказував їм різні притчі, казки-небилиці, загадки та біблійні легенди зі Старого Завіту, а потім заставляв їх повторювати те, що почули від нього. І це більше під час праці, коли громадили сіно, збирали картоплю, кукурудзу або яблука. А також і взимку, коли лушили квасоллю, біб та кукурудзу або складали дрова у січку, чи сиділи на «брехливій лавиці» у його столярні.

Коли внуки приходили до нього у майстерню, де зразу сходились і сусідські діти та разом брались до пустощів, дід зразу застосовував педагогічні методи. Здіймав із полиці пожовтілі від старості слов'янські церковні книги та різні підручники, а між ними «Азбуку» і «Читанку» Павла Генція, що колись видалась у Будапешті, а потім «Арифметику» та, скоро давав усім завдання: рахувати, множити й читати наввипередки:

– Учтіса, діти, бо хто знає, коли удопреса ошкола! Учтіса, аби-сте не остали мутулами³ глупими, як тот пень у лісі, із котрого смієса і хаща, – посміхався хитро старий, підкручуючи козацькі вуса.

¹ Брост – пучок, брунька.

² Корч – куш.

³ Мутул – (від рум. *mut, німий, мовчазний*) нерозвинена розумом людина; недоучка, неграмотний.

А вони слухались його та старались не відставати, щоб не осоромити себе перед товаришами, а головню перед малим Андрійком, котрий часто виручав їх, допомагаючи справитись із важкими математичними задачами, котрі задавав їм дід.

Учились захоплено, бо вкінці таких уроків діставали за старання нагороду від діда, «премію»: кілька виструганих дощечок-остатків від його верстата та по чотири звозди⁴ кожному, із котрих хлопці майстрували собі танки, канони, літаки, візочки, теліги, весь воєнний арсенал, котрий вони бачили у ті неспокійні часи. Подеколи і сам дід подавався до їх гурту та грався із дітлахами, коли ті звертались до старого майстра за порадою в галузі «військового машинобудування».

– Ти што, старий, оцапів⁵ та майструєш дітьом іграчки? Роздаєш звудя! Не видиш, што то дороге та ані купити не є де? Бо жиду, котрі привозили на продаж всякого, забрали німці. Повезли бідних хтозна-де на пропале та стребили усьох. Не маєш роботи? Шукай-сі! Ану, дивися на дідугана! Посідив та перейшов на дітячий розум... – сварила його Парася. – А ви, шибеники, – зверталась вона до дітей, – што лиш туй сидите? Хотите гриби пустити? Ану, раз-два – дому, куди котрий! – бурмотіла сердита бабуся, бо в порівнянні з дідом була набагато строгіша та проганяла дітей, коли ті частили до нього або засиджувались у майстерні.

– Ася, не будь сердита на нас! Наші танки й канони уже-нут раз-два усьох німцю та вцілят право у ребра Гітлера, Герінга та Менгела. Пок, пок, пок! Бух, бух, бух! Ура! І так докунчїтса скоро война... Правда, хлопці? – жартував дід.

– Правда, діду! Бах,бах,бах! Вижжж! Ура! – підскакували та кричали веселі діти.

– А тепер, швакайте⁶! Кождий до своєї бухні⁷! Доста було байдикувати! Гія штос і коло хижі поробити, бо інакше ваша баба Параска лишит мене без вечері та ані до хижі не пустит на нуч... Прийдеми-са ночувати у кучі⁸ коло пса... І вам тоже, аж не появїтеса пуд час до вашого дому. Ніхто нас не врятує: ні москаль, ні американець, ані німець... Гайда! Шалом! – жартував дід.

Одного разу в майстерню зайшов старий Булібка з якимось ділом та, побачивши як Чірібан учить дітей арифметики, запитав єхидно:

– А ти што, Фе', у шопрі⁹ ошколу утворюєш для дітей? Дивися, аби-тя не поклали на директора поза войнов?.. Май добре научі дітей штос майструвати і чоплити, ніж каламотити їм пустотами мозок, – злобно додав той.

– Слухай, Никола', я їх учу схусних і добрих діл. Аж хочеш даю і тобі клайбас¹⁰. Бери та рахуй і ти... Не хибіло би¹¹ ні тобі пробувати табличку множення, – відповів дід Чірібан на провокацію того. А діти, та ще зо два сусіди, котрі зайшли тоді у майстерню, почувши таку розмову між дідуганами, розреготались, мов по команді.

– Я умію рахувати та й читати, сто раз май добре ніж ти, – похвалився Булібка.

– Я видів, як умієш рахувати... За ото не доплачуєш людьом за роботу та думаєш, што всі дурні, а ти розумний... Все село жалусеа, што-с довжен! – відрізав йому дід. – А читати?.. Ні букви не познаєш! Хіба, жидуські... Ану, бери новинку, най видиме!

– Іди ти, брехачу старий! Што ти знаєш? Хіба із носа в рот!.. – обурився на Федура той.

– Уйку, і я видів, як ви суньголов¹² вчера читали новинку, – заявив якийсь хлопчук, заступившись за Чірібана, що збудив¹³ знову сміх.

– Не мав-єм окуляр... – відповів досадливо той.

– Тепер ти – старий, розумію. Очі опухли, куськи покривилиса; без окуляр та палиці не обийдешса... Але в молодости тобі ж їх не треба було. Та, чого-с ліпив перст¹⁴ на документи у сільській хижі¹⁵, коли ти са-женив? Га?

– А ти, Фе', што єс-са зачепив у мене, як сліпий за кривий колик¹⁶? – розсердився той, бо ніколи обидва не вдарялись¹⁷. Ще із дитинства, коли почали ходити разом у школу, сварились і дрались за будь-що, а Булібка завжди вважав себе героєм.

– Не я, а ти, Никола'. Ти прийшов до мене некликаний та брав мене лічіти фасулі... «Який – получай, такий – уддавай!» Ци може-с ми приніс тогудній довг за граблі і кося¹⁸? Коли думаєш заплатити за роботу? Га? Ци може хочеш, аби-х ти змайтрував тепер і новий вуз за простибуг¹⁹, бо ти – бідний богач, бідалах та не маєш удки... – натякнув йому услід старий майстер, коли той удрав із майстерні, не сказавши присутнім ані «Будь здоров!».

(Продовження на 32 с.)

⁴ Звуд – гвізд, цв'ях.

⁵ Оцапати – дурачитись, стати дурником, перейти на козячий розум.

⁶ Швакати – бігти риссю; сікти, бити.

⁷ Бухня – (зневажл.) домівка, великий дім.

⁸ Куча – собача буда; маленький сарай.

⁹ Шопра – сарай;

¹⁰ Клайбас – (від ідіш) олівець.

¹¹ Не хибіло би – (вираз) Не шкодило би.

¹² Суньголов – воловою униз, обернено, наоборот, навмання.

¹³ Збудити – скорняти, пробудити.

¹⁴ Перст – палець.

¹⁵ Сільська хижка – сільрада, мерія.

¹⁶ Колик – кілок.

¹⁷ Вдарятись – думати одинаково, бути підходящим, ловитись.

¹⁸ Кося – держак для коси.

¹⁹ Простибуг – милостиня.

Дід Федур і його наука

(Продовження з 31 с.)

– Хитрий сес дідуган! Куди йде, всьох задирає²⁰. Вважає других глупими ковдушами, а себе царем, – запевнив Васько Гирюк, що зайшов тоді у майстерню.

– Пудлина все пудлиною, удколи-са народит та доку здохне! Який був няньо, такий і син! Який міх – така й залата²¹! – кинув старий Чірібан.

Булібка – багач, гордий, скупий та насмішкуватий, у дитинстві завжди задирався та зачіпав бідних дітей, принижував їх, хоч наука до нього не ліпилась, як не ліпився горох до стіни. Ходив десь три роки у перший клас, але читати та рахувати ніколи не навчився, хоч як не старались його батьки, «бо мали удки», але за гроші розум не купиш. Так і залишився донині.

Чірібан завжди був бідним, але був «просвіщенним» та цинив більш науку й ремесло, ніж землю, так, як цинив і весь його рід. Але із цього ніколи не розбагатієш, тільки житимеш чесно й достойно. Правда, ніколи не дійшов до злиднів, бо заробляв на домашній прожиток і не пропивав свою роботу по жидівських столиках, бовтах або ярмаркових лавках, як робили інші.

У дитинстві, коли повертався додому зі школи, де був відмінником, заздрісний Булібка чатував на нього, штовхав, кидав у болото його дощану сумку, котру змайстрував йому батько Ігнат, всяко збиткувався. І це до того часу, поки Федур не підріс та не набрався трохи сил.

Скінчивши сільську школу, залишився вдома. Не пішов до міста, до вищих шкіл, хоч як не старався та настоював старий пан Ґоджа, тодішній завідувач школи, котрого сімейне ім'я означало по-турецьки «учитель». Спочатку вмовляв його батька, а потім і його.

– Віддай, Фрусинин, хлопця до гімназії, бо дуже добрий учень, здібний, – хвалив його пан Ґоджа. – Таких дітей талановитих, як Федур, у нас давно не було: ні в малярів, ані в євреїв, а тим паче у руських. Віддай, не пожалієш! Стане паном, та й тобі добре буде.

– Дякую файно за пораду, але не маю можливостей! За ошколу гія платити, – відповів коротко Ігнат Чірібан.

– Хлопець учиться та отримає державну підтримку, стипендію «iskola osztondij». Не треба буде платити, – переконував його директор.

– А за спання, одежу, їду, дороги?.. Се все коштує. Я заробляю, што заробляю із моім ремеслом, але у мене є і другі діти, та й земні не маю удки продати. Не можу его повести до панів, а тих других дітей до нижньої бідноти.

– Шкода, Фрусине! Дуже шкода такого хлопця зали-

шити вдома! – настоював пан Ґоджа, котрий дуже любив Федю, як любив і свою математику, котру прищепив кріпко до дитячої душі своїх тодішніх учнів.

– Не можу. Не што не хочу. Просто не можу! Дякую уд душі за вашу опіку та прихильність до мого сина! Оставайте здорові! – схвильовано додав Ігнат Чірібан та почимчикував стежкою додому.

– Нема за що, Фрусинин. Дивись, може, порадитесь вдома із дружиною та, все ж таки, вишлете Федю на науку!..

Вдома батьки посперечались, посварились на цю тему, але до кінця згодились віддати Федю до міста. «Якос буде. Восени та навесні буде возитиса машинов, а взимі – у вариши. Може, найдеме у Сиготі десь притулок у когос із наших», – надіялась Івона, його мати.

Але, на жаль, мрії не здійснились. Хоч склав іспити та поступив у гімназію із стипендією, де радо прийняли його, а пан Ґоджа за невелику суму забезпечив йому нічліг у свого брата, що жив у місті, Федя восени не пішов продовжувати свою науку.

Після успішних іспитів Федора Ігнат радів, як радіє трава сонцю та часто посміхався Івоні, дітям і сам собі, жартував із прохожими, посвистував весело у майстерні. Був щасливим, як і його син, котрий тепер не знаходив собі місця: бігав, стрибав, кидався матері на шию, обіймав своїх менших братиків та сестричок, грався з ними, перекидався колесом по квітчастій траві.

Увечері, коли діти позасинали, батьки порадились між собою та на другий день продали телицю волохам, а жидові Хайвольфу кілька ягнят і качок.

Заплативши державні й церковні податки через кілька днів, Ігнат покинув майстерню та пішов із товаришами на заробітки у Мадярщину. Спочатку на косу, а потім на жатву, щоб привезти додому зерна та зібрати трохи грошей.

Хотів зодягнути сина та вислати його до міста по людськи, як ходили всі гімназисти і як вимагав шкільний регламент. Бо, як казала Івона: «У вариши²² діти ходят вбрані по-панськи. Не можеме пуслати хлопця в ошколу іззубого та у ґатьох, або обутого у постолах і онучах. Туй мижи хлопами – друге діло. Ніхто не чудуєса, бо всі ходят однаково. Та і не гія много одежі. Для мужчін – сорочку і ґаті, для челяді – сорочку і запаску, а для дітей – лиш якус чіновату довгу гандру і пояс, та гайда, куди хочеш. І так – кождий день, уд весни аж до пузньої осени, доки не осідаєса палкий мороз. Лиш на зиму гія холошні²³, сукман²⁴ та шапку-бирьку, аби не замерз нус, коли мороз швакає батугом, што аж угли пуканют на хижи.»

²⁰ Задирати – чіплятися, провокувати.

²¹ Залата – лата.

²² Вариш – (від угор.) місто, кріпость.

²³ Холошні – штани із товстого вовняного сукна, пинури. (Термін походить від слова «холод».)

²⁴ Сукман – сердак.

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

СІЧЕНЬ

1 січня

• 81 рік від дня народження Федора Сопка (1942-2020), викладача, активного дописувача українських публікацій Румунії, колишнього редактора часопису «Curierul ucraínean».

• 76 років від дня народження Євсебія Фрасинюка (1947), літературознавця, письменника, публіциста, викладача та культурного діяча.

11 січня

• 87 років від дня народження Івана Робчука (1936), українського публіциста, лінгвіста, професора та культурного діяча, бувшого головного редактора часопису «Curierul ucraínean».

12 січня

• 89 років від дня народження Михайла Волощука (1934), поета, художника, викладача та культурного діяча.

13 січня

• 87 років від дня народження Степана Ткачука (1936-2005), українського письменника, перекладача, публіциста, культурного діяча, інженера, першого голови Союзу українців Румунії та першого депутата українців Румунії в Парламенті Румунії.

17 січня

• 74 роки від дня народження Михайла Небиляка (1949-2003), українського письменника, викладача та культурного діяча.

20 січня

• 122 роки від дня народження Дениса Онищука (1901-1975), українського письменника, перекладача, викладача, педагога та культурного діяча.

Добре заробив тоді Ігнат на ороташи²⁵, де за свої математичні знання, серйозність і здібність викликав симпатію в угорських землевласників, які зі самого початку, поставили його завідуючим на їх багатих врожаєм полях. Спочатку відмовився від цієї нелегкої відповідальності, але до кінця пристав, подумавши на кошти для свого сина, що недавно став гімназистом та, котрим у своїй душі тепер гордився. Але це діло спричинило заздрість між деякими його земляками, котрі прозвали його «писарем», хоча й вони заробили добре, бо літо виявилось щедрим та вродило багато збіжжя для всіх. Угорські хазяї, вдячні за урожай і за успішні польові роботи рунян, заплатили всім добре: грішми і зерном. Ще й поверхи дали: кожному по мішку білої муки нулашки²⁶ на калачі й по мішку мелайної²⁷ на кулешу та, ждали їх і на осінню роботу, коли достигне кукурудза. Але людина – людиною. Ніколи не вдячна своїм та завжди заглядає у чужу миску. Жадає більше навіть тоді, коли не заслужила.

Перед Богородицею, коли збирались у дорогу, ранком майже всі повернули пішки до Пешту, бо не було далеко. Після щоденної спраги під гарячим сонцем на полях, де гнули спину, хотіли хоч трохи пройтись угорською столицею, надивитись, купити із Великого базару «Nogycsatok»

кілька гостинців рідним та випити по чарці мадярського пива або горілки з абрикосів «Bogocskalinka», бо заслужили й вони «хоч тільки для своєї душі», як висловились самі.

Ігнат не пішов до базару зі своїми товаришами. Не мав свого підвозу, тому навантажив свої міхи на сусідські вози, а сам рушив на вокзал. Не хотів ще й своїм тілом навантажувати чужі вози, котрі й так уже скрипіли під тягарем зерна. А по-друге, не хотів марно тратити грошей і час. У нього були зовсім інші плани.

По дорозі зайшов до взуттєвого магазину, де купив своїй Івоні, Федурі та й собі по парі чобіт на зиму, а в другому по капелюху всім домашнім мужчинам, а челяді по хустині й по шовковій стрічці для дівчаток, та й трохи солодоців для дітей. «Най радуються і они, бо – мої», – подумав Ігнат та заховав все у бесаги наспід, закутавши добре у старе брудне лахміття, щоб не було на виду.

Капшук²⁸ із заробленими грішми поклав у рукав під саму пахву старої корпаної²⁹ сорочки, де Івона пришила йому маленьку лату, таємну кишеню для грошей, щоб ніхто не здогадався про них, та лиш кілька пенгів³⁰ залишив за ременем для дороги. Завжди був обережним, коли рушав кудись далеко.

(Далі буде)

²⁵ Ороташ – (від угор. aratas) жатва.

²⁶ Нулашка – (від угор.) біла мука вищого сорту, із трьома нулями.

²⁷ Мука мелайна – мука кукурудзяна.

²⁸ Капшук – гаманець, «portmoney».

²⁹ Корпаний – полатаний. (У переносному значенні: «битий»).

³⁰ Пенги – старі угорські гроші «pengo».

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 342)

9.

Перші кілька днів без Джіки Мігока здалися Миколі Іванишинові довгими й більш стомлюючими. І, може, не праця як така втомлювала його, бо, залишившись один, він не дозволяв собі працювати зранку до вечора і то щодня. А тому він скоротив робочий день, і втома була не більшою, ніж раніше. Інше підтримувало його напругу і втомлювало: постійна боязнь, страх, щоб не попсувалося щось в екскаваторі, а він не був би в стані відремонтувати те. Іванишин постійно думав про таку можливість, і боязнь втомлювала його сильніше, ніж копання каналу. Але поступово він старався заспокоїтися й підбадьорював сам себе: екскаватор новий, ще й дуже хороший – не зіпсується! І навіть якщо й появиться якась дрібна вада, яку він не зможе полагодити, піде до Тульчі й запитає дядька Джіку, як йому полагодити те, що зіпсувалося. Це трохи заспокоїло Миколу Іванишина. А втім, все одно годиться відвідати свого товариша в лікарні. Це дружній і людяний обов'язок. Подумав також подзвонити в константське управління й поцікавитися в інженера Косми, чи до Мігокового виздоровлення вишлють до Сфинту Георг'є іншого екскаваторника. Зробить так: доки їхати йому в Тульчу, піде на пошту й зателефонує в Констанцу.

Подзвонив таки наступного дня. Від інженера Косми довідався про дві речі: управління шукає екскаваторника, щоб послати до Сфинту Георг'є, але ще не знайшли – на таких спеціалістів попит великий.

– А Джіка Мігок, – запевняв інженер Косма Миколу Іванишина, – почувася себе чимраз краще. У Тульчі, де наклали на його ногу гіпс, пролежав він лише два дні. А відтак наше управління послало туди машину, якою привезли Мігока до Констанци. Тепер він дома в медичній відпустці й нетерпляче жде, щоб минули 45 днів і щоб зняли йому гіпс, а ще через два місяці, щоб міг повернутися до Сфинту Георг'є. Таким був Джіка, відколи знаю його: нетерплячий, непосидючий. Отож через якихось три місяці він прибуде туди. А ми

надіємося найняти ще одного-двох екскаваторників, бо з малими каналами упораєтеся ви обидва, але трудніша й складніша робота при каналі Сфинту Георг'є-Суліна. Той буде ширший і глибший, щоб уже не говорити, що його довжина вже не буде

кілька сот метрів, як оті, що їх ви тепер копаєте, а 32 кілометри й потрібно буде більшої сили. Розв'яжемо це питання. А тепер у мене до вас, товаришу Іванишин, прохання.

– Слухаю вас, товаришу інженер.

– Коли повернетесь, ведіться бережно з Джікою, бо він, як ви, певне, помітили, непосидючий, а в його вік кістки вже так не зростаються, як у дітей чи молодих людей.

– Будьте певні, товаришу інженер, що матиму грижу за дядька Джіку, як за рідного брата.

– Ну, й добре. А діло, кажете, рухається. Закінчили перший канал і розпочали копати другий, правда?

– Так, – відповів гордо Іванишин. – А, знаєте, Дунай зразу хлинув навально, доки не затопив увесь канал з одного кінця до другого!

– Якраз це й була наша мета, ні? Приїду і я до Сфинту Георг'є, може, навіть наступного тижня.

– Жду вас. А тепер і в мене до вас прохання: дай-те, будь ласка, номер телефону дядька Джіки, хочу подзвонити йому й...

– Аякже. Запишіть. Маєте на чому?

Микола Іванишин попросив телефоністку занотувати телефон, а потім подати зв'язок.

– Заходьте в кабінку, – сказала телефоністка через кілька хвилин, – маєте зв'язок з Констанцією.

Відповіла Мігокова дружина і відмовлялася покликати до телефону свого чоловіка, але коли почула, хто дзвонить, сказала Миколі Іванишинові, щоб почекав трохи, бо її чоловік пересувається повільно. Іванишин навіть почув у слухавці: «Ходи, Джіка, до телефону – дзвонять із Сфинту Георг'є. Ці не дають тобі спокою навіть, коли ти хворий?..».

– Здоров, Миколо! – весело привітався Мігок. – Що робиш? Що нового? «Дичина», я певний, послушна, так?

– Так, дядьку Джіка, все в порядку! Невже вам вже дозволено ходити? – не зміг Іванишин вгамувати свій подив.

– Аякже! А що, лежатиму весь час?

– Та вже можете спиратися на ногу? Так швидко? – продовжував Микола Іванишин дивуватися.

– А, це ще ні! Підпираюся двома палицями й ступаю тільки однією ногою. На хвору ще не налягаю. Вже зовсім не болить, і жду того дня, коли знімуть гіпс. А ти, що робиш, що там нового?

– І тут справи хороші, дядьку Джіка. Я сказав і товаришеві інженерові, що закінчив перший канал, що залив його Дунай, і я почав копати другий.

– Браво, Миколо! А казав я, що ти обійдешся і без мене.

– Більш-менш, але було важко, дядьку Джіка! І знаєте, що саме було важким? Не робота, а постійна боязнь, що в екскаваторі щось може зламатися, і що тоді мені без вас робити? Ось це гризло мене весь час.

– Ніщо не може зламатися, Миколо. Ця «дичина» безсмертна! Я знаю, що одному нелегко, бо й мені доводилося працювати одному на цьому екскаваторі, «дичина» страшно втомлювала мене. Але ти молодий, витривалий. Потерпи ще трохи. Може, управління найме ще когось, а крім того, не так уже довго до мого повернення.

– Жду вас, дядьку Джіка.

– Гаразд. А доти – тримайся! Спасибі за дзвінок. Буду вдячний, якщо коли-не-коли ще потелефонуєш.

– Дзвонитиму, певне, що дзвонитиму. Бажаю вам швидкого одужання! А на працю я не нарікаю. Я склав денну програму, якої додержуюсь, і таким чином робота менш стомлююча. Але працювати одному – надзвичайно скучно! Отож, повертайтеся швидше!

Микола Іванишин покинув пошту задоволений. Розмова з інженером, а головню з Джікою Мігоком заспокоїли його. Таки-так. Що може зламатися в екскаваторі? ДГ – чудова техніка! Прокляті капіталісти зробили хороше діло... То правда, що одному скучно. Він не раз думав покликати Данієлу, але водно відкладав, бо не хотів псувати їй усталений порядок, а також хлопцям. Щоправда, вони могли б ходити до школи й тут. І вона могла б знайти тут роботу. Не в прядильні, бо у Сфинту Георг'є її нема, але, приміром, у «Піщіколі», в пекарні чи деінде, бо працівників скрізь потрібно. Але чи захоче вона покинути Бухарест?.. А чому би ні? Хай візьме відпустку та прийде сюди з хлопцями, доки в них ще вакації. На понтоні-спальні є багато вільних кают. Поговорить з Данієлою, хлопцями й надіється, що їм сподобається в Дельті. І якщо всі будуть згодні, хлопці ходитимуть тут до школи, а для Данієли знайдеться

робота, якщо погодиться осісти в Катирлезі. Він напише їй листа таки цього вечора і запропонує приїхати їм усім трьом. Тут Дунай, море, пляж, риба, різні гарні й чудернацькі птахи. Завтра вишле їй гроші на дорогу.

Зосереджений над своїми думками, Микола Іванишин наближався повільно до понтона-спальні. Помітив ще здалека чоловіка, який стояв біля екскаватора. Невже той жде його? Побачивши Іванишина, чоловік рушив йому назустріч.

– Добрий день, – сказав він.

– Добрий день. Ви мене чекаєте?

– Так. Просить вас голова...

– Котрий голова?

– Таж наш, голова народної ради, товариш Семен Вареник. Просить вас привезти екскаватором з Дунаю ківш намулу, хоче вилити саману на літню кухню. Ви згідний? Бо не задурно, ось, нате гроші.

– Та залишіть гроші, засуньте їх у свою кишеню. Не в цьому річ.

Микола Іванишин помовчав трохи і, замріявшись, незадоволено почухав потилицю, а вкінці сказав:

– Ну, хай буде, але не знаю, звідки взяти того намулу.

– А, ходіте, я вам покажу. Ось там, трохи нижче пікету, там бравий¹ намул, всі звідти беремо. Носимо відрами або веземо тарабонцем², але то важка робота, а товариш голова подумав, що екскаватором – зовсім інше діло, набагато легше, ні?

Спершу Микола Іванишин хотів відмовити, але подумав, що не варто псувати стосунки з місцевими властями. Власне, не було що псувати, бо він не мав жодних стосунків, але прибуде Данієла і, може, доведеться звернутися по допомогу. Отож, завів ДГ і разом з посланцем голови народної ради поїхали берегом Дунаю. Коли проминули пікет, чоловік сказав:

– Зупиніть тут. Звідси беремо намул на саман, бо тут найкращий – м'який і гладкий, як масло. І Дунай тут мілкий і нешвидкий. Навіть дивно, що тут втопилася та жінка.

– Котра жінка?

– Таж дружина доктора, професорка. Дивно. Дивіться й ви: тут вода трохи вище коліна, ну, по пояс. А я знаєте, що гадаю? Вона, видай, піймала якусь велику рибу, сома чи що, зайшла в ріку трохи далі, а там хапнув її кругіж і – амінь! Тому й вудку не знайшли.

(Продовження на 36 с.)

¹ Бравий – хороший.

² Тарабонець – тачка.

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 35 с.)

Микола Іванишин зайшов до диспансеру таки наступного дня після того, як в селі розповсюдилася чутка, що сталося те нещастя, але не наважувався питати в лікаря подробиць, а тільки висловив своє глибоке співчуття.

– Значиться, тут сталося? – поцікавився Іванишин.

– Тут. Наш доктор дуже добрий, людяний, кожному повірить, дасть потрібні медикаменти. І вона була дуже порядною. Професорка! Зустрінешся, бувало, з нею на вулиці та не встигнеш сказати добридень, бо вона раніше тебе вітається.

Микола Іванишин зачерпнув повний ківш намулу й почекав трохи, щоб стеклася вода.

– Госпідку! – здивувався чоловік. – Та з цього намулу вийде саману, чи кирпичу, як кажуть у нас, на цілу хату! – чоловік підійшов до Іванишина й простягнув йому двісті леїв. – Беріть гроші. Намул вартує більше, але наш голова гей скупий...

– Я ж казав вам, що не беру грошей. Давайте, поїхали!

– Буде сердитись.

– Хай сердиться. Екскаватор не мій, а державний, так що... Ну, сідайте біля мене, бо не знаю, куди везти намул.

– Наш голова живе недалеко, таки біля сільради.

Виїхали на центральну вулицю, проминули пікет прикордонників, а кілька прохожих зупинились і дивилися, дивуючись, на повен ківш намулу.

– Якщо люди вже побачили, то невдовзі матимете й інших клієнтів на намул. Так здається... А тепер заверніть направо отією вулицею, що веде до народної ради, й зупиніть перед четвертою хатою.

Микола Іванишин не відповів, але вирішив нікому більше не везти намулу. Це вперше і востаннє. Що скажуть дядько Джіка або інженер, якщо довідаються, що він замість копати канали возить людям намул? Який сором!

– Зупиніть тут, – сказав чоловік Іванишинові. – Вилийте ось тут під плотом.

З подвір'я вийшов голова народної ради і, побачивши величезну купу сіро-жовтавого намулу, сказав задоволено:

– Браво! Зробили-сте хороше діло! Дякую. Григорію, ти дав йому гроші?

– Ні, товаришу Вареник, бо не хоче брати...

– Як не хоче? Дай людині гроші, бо заробив!

– Не треба, товаришу голову, – сказав впевнено Іванишин. – Екскаватор державний, а не мій.

– Але праця – ваша! А паливо? Беріть гроші, чоловіче! Бо якщо боїтеся інженера, то не проблема, поговорю я з товаришем Космою. За останні два роки він дуже часто приїжджає до нас – міряє, планує з отією його бригадою спеціалістів, так що... Григорію, дай йому гроші!

Микола Іванишин ще поспробував відмовитись, але побачив, що голова почав дійсно сердитись, взяв від Григорія двісті леїв.

– Ось так. Хіба можна? – задоволено сказав Семен Вареник. – А тепер заходьте – вип'ємо пиво.

– Хай спершу відведу екскаватор.

– Та не бійтеся, від пляшки-двох не вп'єтеся... А втім, може залишитися тут до ранку і візьмете, коли пора рушити вам на канал.

Потім голова народної ради сказав Григорієві:

– Тобі, знаю, пиво не подобається. Ось п'ять леїв – підеш до «Буфету» та вип'єш двісті «білої», але спершу йди до Давида й візьми в нього дерев'яні саманові форми. На завтра вранці ти залагодив справу?

– Залагодив, товаришу Вареник. Прийдуть чотири жінки – вони вміють виробляти кирпич, як ніхто. З їхніх рук такі кирпичі виходять, що но! Вони раз-два перероблять цю велику купу!

– Ну, й добре. Рушай, але йди спершу до Давида, бо якщо зайдеш у «Буфет»...

– Ні...

– Знаю я тебе... Ну, рушай!

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРИГОДИ ХОРОБРОГО ОПРИШКА ГРИГОРІЯ ПІНТІ

(Повість)

(Продовження з № 342)

3. ЗУСТРІЧ З ОПРИШКАМИ

Візник королівського банку Дам'ян Корбул, який їхав з ними до Сукмарю, довідавшись, що офіцери волохи, розбалакався з ними немов з якимись візниками, а не з королівськими офіцерами.

– Важко, панове, важко! Королівські посіпаки, вибачте за слово, не маю на увазі вас, які є воєнними, а оцих, місцевих, деруть з нас дев'яту шкуру – все дай і дай, плати й плати... Я ось заробляю трішки, але в селі всі мене уважають посіпакою, а я... Ось минулого місяця напали на карету брати Борка зі своєю ватагою, а в кареті ні гроша, тільки якийсь панок королівський зі сумкою паперів. Випрали добре панка, і «Йди до дідька!», а пан Фекете ні сіло, ні впало: «Ти, Дам'яне, направив! Ти продав їм!». Хотів викидати мене, але пані Юльча, його дружина заступилася за мене. «Якщо б Дам'ян направив, то направив би, коли карета була повна з грішми», – мовила йому, і тільки тоді пом'як і залишив мене в спокої, а інакше...

– А хто ці брати, Борка? – Запитав Григор.

– А хто їх знає? Одні говорять, що з Ванчікова, інші, що з Апші, з того боку Тиси, а інші, що з-поза Гутині, хтозна?

Візник, якраз збирався розповідати про братів-розбійників, як брати Флоря, які їхали попереду, повідомили, що дорога перекрита буковою колодою, яку хтось навмисне туди кинув.

«Про вовка промовка...» – подумав Григор.

– Стійте! – почувся грізний голос із лісу.

– А хіба тобі здається, що ми не стоїмо? – пробував жартувати Григор.

– Кидайте зброю і піднімайте руки вгору!

– Ого-го, які ви хоробрі, але королівські офіцери зброї не кидають і руки вгору не піднімають перед якимись розбійниками!

– Ми не розбійники! – відповів голос.

– А тоді хто ви?

– Опришки!

– Опришки?! О, тоді зовсім інша річ. Опришки це хоробрі люди, я поважаю опришків, а з ким маю честь?

– Я Пінтя Хоробрий!

– Пінтя Григор з Будештів?

– Саме він!

– А я папа римський, пане Пінтю Хоробрий!

– А ти ще смієш глузувати з мене? – загрозило пролунав голос.

– Ні, це ти глузуєш з нас!

– Чому, глузую? – запитав здивовано.

– А тому, що я є Пінтя Григор з Будештів! – відповів Григор.

– Який ти Пінтя? Якщо ти Григор Пінтя з Будештів, то пізнаєш Штефана Погача?

– Того, що має хату за потоком і грушу на подвір'ї, в яку вдарила блискавка?

– Це ти Григоре?

– Я вуйку Штефане!

– Стій! – зупинив його котрийсь з опришків. – Хіба ти не бачиш, що це королівський офіцер?

– Його батько теж був офіцером! Він саме і є Пінтя Хоробрий!

– Але він наш ворог! Залишайте карету на місці, а самі вийте під сто чортів!

– Ні, братця опришки, цього не буде! Я дав слово честі, що карета дійде до Відня цілою, і дотримаюсь його! Від оцих грошей, що в кареті, король не збідніє, ані ви не розбагатієте. Я повернусь і будемо опришкувати разом!

– Він бреше!

– Ні, не бреше! – відповів Драгомір. – Я теж даю вам слово честі, а поки що ми дотримуємось честі посланців!

– А ти хто?

– Я – Драгомір Драг!

– І ми, брати Нікоаре та Штефан Флоря, даємо слово честі, що повернемося.

– Це вас Пінтя врятував з мотуза на сигітській торговиці?

– Ага, саме нас!

– Ну, тоді йдіть з Богом, а якщо не дотримаєтесь слова, то хай покарає вас!

Кілька опришків вийшли з лісу і звільнили дорогу.

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

Оповіді про основи християнського віровчення

(Продовження з № 342)

ЯВЛЕННЯ ІСУСА АПОСТОЛАМ

*Чого стривожились? Чого ті сумніви постають у
серцях ваших?*

Гляньте на Мої руки та на Мої ноги: це ж Я сам.

*Доторкніться до Мене та збагніть,
що дух не має тіла й костей, як бачите,
що Я їх маю.*

Лука, 24: 38 – 39

Ще не завершилася розмова апостолів із Клеопою та Лукою, як у кімнаті, з остороги замкненій від юдеїв, нараз постав Ісус Христос зі словами привітання:

– Мир вам!

Усі перелякалися, бо подумали, що то якийсь дух. Але Ісус Христос, заспокоюючи їх, сказав:

– Чого стривожились? Чого ті сумніви постають у серцях ваших? Гляньте на Мої руки та на Мої ноги: це ж Я сам. Доторкніться до Мене та збагніть, що дух не має тіла й костей, як бачите, що Я їх маю.

Ісус показав учням руки, ноги і ребра Свої, і вони втихомирилися, зрадівши, що побачили Господа. Щоб укріпити їх у вірі, Він запитав:

– Чи маєте якусь їжу?

Йому подали шматок печеної риби і меду зі стільника. Ісус поїв, а потім звернувся до апостолів:

– Мир вам! Як послав Мене Отець у світ, так і Я посилаю вас. Прийміть Духа Святого!

Ісус вдихнув у них і промовив:

– Кому простите гріхи, тому простяться, а на кому залишите, на тому й залишаться.

По цих словах Ісус покинув зібрання.

Усі невимовно раділи зустрічі з Господом. Тільки Хома, з числа дванадцяти апостолів на прізвисько Близнюк, не був при цьому явленні. Коли він прийшов, йому відразу розповіли про зустріч з Ісусом. Однак Хома не повірив:

– Якщо не побачу на Його руках знаків від цвяхів і не торкнуся їх пальцем своїм, і руку свою не вкладу в бік Його, не повірю! – сказав він.

Восьмого дня після воскресіння учні знову зібралися в тій кімнаті, і двері також були замкненні.

І знову так само несподівано з'явився Ісус Христос, кажучи:

– Мир вам!

А потім звернувся до Хоми:

– Простягни сюди свій палець і глянь на Мої руки. І руку свою простягни і вклади її у бік Мій. І не будь невіруючий, а віруючий.

І відказав Хома зворушено:

– Господь мій і Бог мій!

І тоді Ісус промовив до нього:

– Побачив Мене, то й увірував. Щасливі ті, що не бачили й увірували!

ВОЗНЕСІННЯ

*«Ви приймете силу,
коли зійде на вас Дух Святий;
і будете Моїми свідками в Єрусалимі
та по всій Юдеї й Самарії та аж до краю землі».
Сказавши це, Він вознісся перед їхніми очима,
і хмара взяла Його з очей їхніх.*

Діяння, 1: 8 – 10

Після воскресіння Ісус Христос ще сорок днів перебував на землі. За цей час Він не раз являвся учням, давав їм різні накази й поради, як вони мають проповідувати Євангеліє, тобто Його вчення.

– Хто увірує й охреститься, буде спасений, а хто не буде вірувати – осудженим буде, – навчав Господь.

На сороковий день після воскресіння Ісус Христос зібрав Своїх учнів і вивів їх до Вифанії, на гору Єлеонську, наказуючи їм залишатися в Єрусалимі, аж поки не зійде на них Дух Святий, котрого Він пришло. І звертаючись до них, прорік:

– Ви приймете силу, коли зійде на вас Дух Святий; і будете Моїми свідками в Єрусалимі та по всій Юдеї й Самарії та аж до краю землі.

Сказавши це, Ісус Христос підняв руки до неба і поблагословив учнів, а відтак вознісся перед їхніми очима, і хмара взяла його з очей їхніх. Так Господь і Спаситель наш вознісся своєю людською природою на небеса і сів праворуч Бога Отця свого.

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧИТАННЯ

Учні довго дивилися Йому вслід. Раптом перед ними з'явилися два ангели в білому одязі і сказали:

– Чого ви стоїте й задивляєтеся на небо? Цей Ісус, який вознісся від вас на небо, прийде так само, як ви бачили Його, коли він сходив на небо.

Після цього учні повернулися до Єрусалиму, де з великою радістю очікували на з'явлення Святого Духа.

Вознесіння Ісуса Христа відзначається Святою Церквою на сороковий день після Воскресіння Господнього як одне з найбільших свят.

ШОСТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

І вознісся на небо, і сидить праворуч Отця.

Ван Рейн Рембрандт. Невір'я апостола Хоми. 1634 р.

Отже, Ісус Христос через сорок днів після Воскресіння вознісся на небо і сів праворуч Отця, тобто з правого боку, на першому місці, у славі. Сісти по праву руку – образний вислів, який указує на вічне перебування Ісуса Христа в рівній могутності і нероздільній славі з Богом Отцем у лоні Святої Трійці.

Своїм вознесенням Господь наш Ісус Христос з'єднав земне з небесним і прославив нашу людську природу, піднісши її на престол Божий. *«Переможцеві (зла, гріха) дам сісти зі Мною на престолі Моїм, як і Я переміг і сів з Отцем Моїм на престолі Його»* (Одкровення, 3: 21), – навчав Він.

СЬОМИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

І знову прийде у славі судити живих і мертвих, і царству Його не буде кінця.

Ми віруємо у друге пришестя Ісуса Христа. Воно буде зовсім не таким, як перше. Постраждати за нас він приходив у цілковитому приниженні, як людина, а вдруге явиться, як цар, *«у славі Своєї і всі святі ангели з Ним»* (Матей, 25: 31). *«Він буде великий і Сином Всевишнього наречеться, – читаємо у Святому Письмі, – і дасть Йому Господь Бог престол Давида, отця Його. І царюватиме у домі Якова повік, і царству Його не буде кінця»* (Лука, 1: 32 – 33). Тут названі домом Якова ті, що вірують в Ісуса Христа і дотримуються Його заповіту, оскільки Яків – старозаповітний зразок праведності.

Друге пришестя Христа Спасителя буде незвичайним: *«...Сонце померкне, і місяць не дасть світ-*

ла свого, і зірки спадуть з неба, і сили небесні захитаються. І тоді з'явиться знамення Сина Людського (хрест) на небі; і заплачуть всі племена земні і побачать Сина Людського, який гряде на хмарах небесних з силою і славою великою. І пошле ангелів Своїх з сурмою гучногосолою» (Матей, 24: 27 – 31). І судитиме Він всіх людей: і праведних, і грішних.

Суд цей називатиметься «Страшним», тому що совість кожної людини відкриється перед усіма і стануть явними не тільки всі діла, сподіяні кожним протягом свого життя, а й сказані ним слова, потайні бажання й помисли. Відповідно до вироку цього суду праведники здобудуть життя вічне, а грішники терпітимуть безперервні муки.

Коли саме прийде Господь для Страшного Суду, ніхто не знає, навіть ангели. Тому треба жити так, щоби завжди бути готовим до цього. *«Отже, пильнуйте, бо не знаєте ні дня, ні години, коли Син Людський прийде»* (Матей, 25: 13). Однак деякі ознаки другого пришестя Христа нам відкриває Святе Письмо. У той час між людьми ослабне віра і любов до ближнього, примножаться вади людські й почастишають стихійні лиха, між народами посиляться незгоди й війни, активізуються лжепророки. І коли зло сягне свого найвищого вияву, з'явиться Антихрист, противник Ісуса, який намагатиметься погубити християнську віру. Але Господь Ісус Христос переможе його, *«уб'є духом уст Своїх і знищить явленням пришестя свого»* (2 До солунян, 2: 8). Після цього настане вічне Царство Христове.

(Далі буде)

XXX Міжнародний фестиваль українських колядок та зимових звичаїв

